

**Universiteit
Leiden**
The Netherlands

Werken aan welzijn

*Een verkennende analyse van welzijnsprofielen binnen de Haagse
instapeconomie*

Masterscriptie

MSc Public Administration: Economics and Governance

Faculty of Governance and Global Affairs

Universiteit Leiden

Naam student: Kaat Lageman

Studentnummer: 2492377

Begeleider: Lieke Beekers MSc

Datum: 4 juni 2025

Samenvatting

De instapeconomie is een programma van de gemeente Den Haag dat langdurig bijstandsgerechtigden met complexe problemen ondersteunt, voor wie regulier werk geen realistisch perspectief is. Deze scriptie onderzoekt of er onder deelnemers aan de Haagse instapeconomie verschillende typen welzijnsprofielen te onderscheiden zijn, en welke factoren hiermee samenhangen. Deze vraag is relevant omdat sociaal beleid vaak uitgaat van één generiek profiel van ‘de bijstandsgerechtigde’, terwijl praktijkervaringen laten zien dat er binnen deze groep veel diversiteit bestaat. Door middel van een k-means clusteranalyse op basis van acht welzijnsvariabelen zijn verschillende welzijnsprofielen geïdentificeerd. Uit de analyse komt naar voren dat een substantieel deel van de deelnemers lage welzijnsscores ervaart op alle domeinen, wat past bij het concept ‘multiproblematiek’. Tegelijkertijd blijkt dat deze problematiek niet uniform is, maar zich ook in mildere of specifiekere vormen kan voordoen. Daarbij valt op dat van alle onderzochte achtergrondkenmerken alleen de gezinssituatie significant samenhangt met de welzijnsprofielen. Daarnaast is langere deelnameduur aan de instapeconomie in dit onderzoek geassocieerd met hoger welzijn. De bevindingen benadrukken het belang van gedifferentieerd sociaal beleid, met ruimte voor maatwerk. De instapeconomie biedt hiervoor een passend kader waarin mensen, in hun eigen tempo en onder begeleiding, kunnen werken aan welzijn.

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	2
1. Inleiding.....	4
2. Theoretisch kader	7
2.1 Welzijn en welvaart: een meerdimensionale benadering	7
2.2 ‘Multiproblematiek’ en kwetsbare doelgroepen	9
2.3 Gelaagdheid binnen ‘multiproblematiek’: een onderbelicht perspectief	10
2.4 Sociaaleconomische achtergrondkenmerken en welzijnsverschillen	11
2.5 De relatie tussen deelname aan de instapeconomie en welzijn	14
2.6 Deelvragen en hypothesen	16
3. Context: de instapeconomie in Den Haag.....	19
3.1 Doel en achtergrond van de pilot	19
3.2 Organisatie en uitvoering	21
3.3 Begeleiding en maatwerk.....	22
3.4 De PiëzoMethodiek.....	22
3.5 De instapeconomie als toepassing van brede welvaart in de praktijk.....	23
4. Methodologie.....	24
4.1 Dataverzameling.....	24
4.2 Ethische verantwoording.....	25
4.3 Clusteranalyse	25
4.4 Beschrijving van de data en variabelen.....	26
4.5 Uitvoering van de clusteranalyse	27
4.6 Beschrijvende statistieken.....	30
4.7 Bepalen van het optimale aantal clusters.....	33
5. Resultaten	37
5.1 Verantwoording clusterkeuze	37
5.2 Welzijnsprofielen	38
5.3 Sociaaleconomische achtergrondkenmerken en welzijnsprofielen.....	41
5.4 De relatie tussen deelname aan de instapeconomie en welzijnsprofielen.....	45
5.5 Gevoeligheidsanalyses.....	46
6. Conclusie.....	50
7. Discussie.....	52
Literatuurlijst.....	55
Appendix A.....	62

1. Inleiding

De relatie tussen werk en welzijn is al decennialang onderwerp van beleids- en wetenschappelijke discussie. In Nederland vormt werk een belangrijke pijler van het sociaal zekerheidsbeleid: betaald werk wordt gezien als de weg naar zelfstandigheid, maatschappelijke deelname en psychisch welzijn. Toch blijkt dat voor veel mensen in de bijstand, met name degenen met langdurige problematiek op meerdere levensdomeinen, de stap naar regulier werk niet realistisch is. Uit onderzoek van de gemeente Den Haag blijkt dat een reguliere baan op korte termijn onhaalbaar is voor 60 procent van de bijstandsgerechtigden in Den Haag (Gemeente Den Haag, 2022a).

Veel van deze mensen kampen met zogenoemde ‘multiproblematiek’: een combinatie van problemen op het gebied van gezondheid, schulden, huisvesting, taalvaardigheid of psychisch welzijn (Doove et al., 2018; van Echtelt et al., 2023). Deze problemen zijn vaak met elkaar verweven en versterken elkaar. Het dominante re-integratiebeleid, zoals vastgelegd in de Participatiewet uit 2015, sluit in de praktijk vaak onvoldoende aan bij de behoeften van bijstandsgerechtigden met ‘multiproblematiek’. Het streven naar snelle uitstroom naar werk kan voor deze groep juist extra druk veroorzaken, waardoor het traject eerder ontmoedigend dan ondersteunend werkt (van Echtelt et al., 2024). Bovendien sluiten de strikte kaders van de wet niet altijd aan bij wat mensen wél kunnen: activiteiten zoals vrijwilligerswerk of mantelzorg worden bijvoorbeeld niet erkend als zinvolle stap richting participatie. De uitvoering van deze wet lijkt daardoor soms eerder belemmerend dan ondersteunend voor mensen die hun leven stap voor stap op orde proberen te krijgen (van Echtelt et al., 2023).

In reactie op deze mismatch tussen beleid en praktijk groeit het besef dat participatie en welzijn ook buiten betaald werk vorm kunnen krijgen. Dit sluit aan bij het concept van brede welvaart, wat zich niet uitsluitend richt op economische groei, maar op de algehele kwaliteit van het leven. Zowel op landelijk als gemeentelijk niveau ontstaat een groeiende aandacht voor mensgerichte benaderingen die breder kijken dan werk alleen. Zo heeft het Kabinet-Schoof aangekondigd de Participatiewet fundamenteel te herzien, met meer nadruk op vertrouwen, de menselijke maat en een passendere ondersteuning naar werk en participatie (Kabinet-Schoof, 2024). Mede tegen deze achtergrond is Den Haag in 2021 gestart met een vernieuwde aanpak: *de instapeconomie*.

De instapeconomie biedt mensen die langdurig in de bijstand zitten de mogelijkheid om maatschappelijke activiteiten in de vorm van instapwerk te verrichten in hun wijk, met behoud van uitkering en voor een beperkte vergoeding. Anders dan in klassieke re-integratietrajecten is het doel van de instapeconomie niet directe uitstroom naar werk, maar het versterken van welzijn, zingeving en sociale verbondenheid van de deelnemers (Gemeente Den Haag, 2022b). Deelnemers worden hierbij begeleid door jobcoaches bij lokale stichtingen en ondersteund volgens de stapsgewijze PiëzoMethodiek (van Enden et al., 2019). Dankzij persoonlijke begeleiding en flexibele ondersteuning, slaagt het programma erin om maatwerk te leveren aan deelnemers met uiteenlopende achtergronden.

Dat maatwerk is hard nodig, want de doelgroep van de instapeconomie is verre van homogeen. Onder deelnemers aan de instapeconomie bestaan aanzienlijke verschillen in welzijn en ondersteuningsbehoeften (Gemeente Den Haag, 2022b). Dit sluit aan bij recente literatuur die laat zien dat welzijn binnen sociaal kwetsbare groepen sterk uiteen kan lopen, ook als financiële omstandigheden vergelijkbaar zijn (Bijkerk & Otto, 2025; Vrooman et al., 2023). Zo heeft de één veel stress, een slechte gezondheid en weinig sociale contacten, terwijl de ander een hechte sociale kring en goede gezondheid ervaart (Bijkerk & Otto, 2025). Deze verschillen vragen om een meer gedifferentieerde benadering. Om ondersteuning effectief af te stemmen op individuele situaties is inzicht nodig in de onderliggende problemen die bijstandsgerechtigden ervaren. Daarbij is het belangrijk om niet uit te gaan van één standaardbeeld van ‘de bijstandsgerechtigde met multiproblematiek’.

Hoewel kwalitatieve evaluaties van de instapeconomie positieve geluiden laten zien onder de deelnemers (Gemeente Den Haag, 2022b), is er nog weinig empirisch inzicht in hoe welzijn binnen deze groep verschilt. Dit onderzoek brengt in kaart of er verschillende typen welzijnsprofielen te onderscheiden zijn onder deelnemers aan de instapeconomie, en in hoeverre deze verschillen aanknopingspunten bieden voor gericht beleid.

Dit onderzoek is relevant voor zowel beleid als wetenschap. Beleidsmatig biedt het inzicht in hoe verschillen in welzijn en ondersteuningsbehoeften onder bijstandsgerechtigden beter herkend kunnen worden. Tegelijkertijd draagt het bij aan de literatuur over ‘multiproblematiek’ door empirisch te onderzoeken hoe welzijnsprofielen zich manifesteren binnen de instapeconomie.

Het doel van dit onderzoek is om met behulp van een clusteranalyse subgroepen (clusters) met vergelijkbare welzijnsprofielen te identificeren onder deelnemers aan de Haagse instapeconomie. Hiervoor is gebruik gemaakt van data uit een vragenlijst die is ingevuld door deelnemers aan het programma. Daarnaast wordt onderzocht hoe deze profielen samenhangen met sociaaleconomische kenmerken zoals geslacht, leeftijd, gezinssituatie, opleidingsniveau en taalvaardigheid, en met de deelname aan het programma.

De centrale onderzoeksvraag luidt:

Welke welzijnsprofielen kunnen worden geïdentificeerd onder deelnemers aan de instapeconomie?

In de volgende hoofdstukken geven een systematische uitwerking van deze vraag. Hoofdstuk 2 presenteert het theoretisch kader over welzijn, ‘multiproblematiek’ en werk. Hoofdstuk 3 schetst de context van de Haagse instapeconomie. Vervolgens beschrijft hoofdstuk 4 de gebruikte methodologie, waarna hoofdstuk 5 de resultaten presenteert. Hoofdstuk 6 bevat de conclusie en bespreekt beleidsmatige implicaties van de bevindingen. Tot slot bevat hoofdstuk 7 de discussie.

2. Theoretisch kader

Dit hoofdstuk legt de theoretische basis voor het onderzoek naar welzijnsprofielen binnen de instapeconomie. Het doel van de instapeconomie is om bij te dragen aan het welzijn van langdurig bijstandsgerechtigden met complexe problemen, voor wie regulier werk geen realistisch perspectief is (Gemeente Den Haag, 2022b). Om te begrijpen hoe welzijn zich binnen deze doelgroep ontwikkelt en welke factoren hiermee samenhangen, is een conceptueel kader nodig dat recht doet aan de breedte en gelaagdheid van het begrip welzijn.

Daarom behandelt dit hoofdstuk achtereenvolgens de begrippen welzijn en brede welvaart, de betekenis en gelaagdheid van ‘multiproblematiek’ en de invloed van sociaaleconomische achtergrondkenmerken zoals geslacht, gezinssituatie, opleidingsniveau, taalvaardigheid en leeftijd. Daarna staat de bijdrage van instapwerk aan welzijn centraal. Drie theoretische modellen verklaren waarom participatie via werk juist voor sociaal kwetsbare groepen van betekenis kan zijn. Tot slot volgen de centrale deelvragen en hypothesen die richting geven aan de empirische analyse.

2.1 Welzijn en welvaart: een meerdimensionale benadering

In sociaalwetenschappelijke literatuur wordt welzijn doorgaans beschouwd als een breed en meerdimensionaal begrip dat verder reikt dan economische status of fysieke gezondheid. Welzijn betreft de ervaren kwaliteit van leven, inclusief immateriële aspecten zoals gezondheid, geluk en zingeving. Het omvat zowel objectieve levensomstandigheden (zoals inkomen, woonsituatie, gezondheidstoestand) als de subjectieve beleving daarvan, waaronder tevredenheid met het leven, gevoelens van autonomie, sociale verbondenheid en zingeving (Diener et al., 1999; Veenhoven, 2000). Deze duale benadering (objectief en subjectief) vormt de basis van veel welzijnsmonitoren (CBS, 2023; Eurostat, 2023; OECD, 2013).

Welzijn staat centraal in recente beleidsmatige discussies over brede welvaart. Welvaart betreft de materiële levensstandaard en wordt traditioneel gemeten in termen van inkomen, productie (bbp per hoofd) en consumptie (koopkracht), waarbij het individuele nut centraal staat (Sen, 1999). Brede welvaart is een verruimd welvaartsbegrip, waarin welzijn onderdeel is van welvaart. Het richt zich niet uitsluitend op economische groei, maar op de algehele kwaliteit

van het leven. Daarbij draait het niet alleen om de kwaliteit van het leven ‘hier en nu’, maar ook om de mate waarin dit ten koste gaat van of juist bijdraagt aan de kwaliteit van het leven van volgende generaties of van mensen elders in de wereld (CBS, 2023; WRR, 2017; Stiglitz, Sen & Fitoussi, 2009).

Het CBS beschrijft de brede welvaart in Nederland aan de hand van acht thema's: subjectief welzijn, materiële welvaart, gezondheid, arbeid en vrije tijd, wonen, samenleving, veiligheid en milieu (CBS, 2023). Deze thema's staan niet los van elkaar, maar beïnvloeden elkaar wederzijds, wat impliceert dat een verandering in één dimensie doorwerkt in andere dimensies van welzijn. Zowel de Monitor Brede Welvaart van het CBS, als internationale raamwerken zoals de OECD Better Life Initiative, benadrukken deze verwevenheid en onderlinge afhankelijkheid van dimensies van welzijn (CBS 2018; OECD, 2013). Zo laat de Monitor 2023 zien dat vooral mensen met een lagere opleiding, mensen met een migratieachtergrond en mensen zonder werk structureel lager scoren op meerdere welzijnsindicatoren, zoals gezondheid, veiligheid, financiële situatie en sociale relaties (CBS, 2023). Dit maakt duidelijk dat welzijn niet gelijk verdeeld is in de samenleving, en dat met name sociaal kwetsbare groepen op meerdere thema's gelijktijdig lager scoren.

Deze studie bouwt voort op deze bevindingen door te onderzoeken hoe welzijn zich manifesteert bij deelnemers aan de instapeconomie, een specifieke subgroep binnen de bredere bijstandspopulatie. Via een k-means clusteranalyse worden acht welzijnsvariabelen geanalyseerd: gezondheid, slaapkwaliteit, stress, financiële gezondheid, hoe vaak iemand buitenkomt, sociale interactie, vrijheid en geluk. Deze variabelen sluiten grotendeels aan bij de CBS-indeling. De thema's wonen, veiligheid en milieu blijven buiten beschouwing, wegens beperkte datatoegang en de focus op individueel beleefde, dagelijkse welzijnservaringen (CBS, 2018).

De verwevenheid van problemen bij sociaal kwetsbare groepen komt in beleid en onderzoek vaak terug onder de noemer ‘multiproblematiek’. De volgende paragraaf gaat nader in op dit begrip en de implicaties ervan voor het analyseren van welzijnsprofielen.

2.2 'Multiproblematiek' en kwetsbare doelgroepen

Mensen in de bijstand hebben niet alleen geen werk en inkomen, maar hebben vaak ook te maken met andere problemen, zoals een slechte gezondheid, huisvestingsproblemen, schulden of een taalachterstand (Doove et al., 2018; van Echtelt et al., 2023). Deze problemen staan niet op zichzelf maar zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Dit leidt tot complexe situaties waarin problemen elkaar kunnen versterken, wat het voor mensen moeilijker maakt om hieruit te ontsnappen (Reinhoudt-den Boer et al., 2021). Denk bijvoorbeeld aan een alleenstaande moeder met schulden en gezondheidsproblemen die moeite heeft om haar kinderen naar school te brengen of om te solliciteren. Deze omstandigheden vergroten de druk op haar mentale gezondheid, omdat dit weer leidt tot extra stress en onzekerheid.

Wanneer problemen zich opstapelen, kunnen deze vaak niet afzonderlijk worden opgelost. Als iemand geen werk heeft door huisvestings- of gezondheidsproblemen heeft re-integratieondersteuning waarschijnlijk geen zin als niet ook gelijktijdig problemen op deze andere levensdomeinen worden aangepakt (Reinhoudt-den Boer et al., 2021). Hoewel 'multiproblematiek' inmiddels breed wordt erkend in beleid en praktijk, blijkt de uitvoering van beleid voor de ondersteuning van sociaal kwetsbare groepen nog vaak gefragmenteerd. Beleidsinstrumenten en -kaders zijn vaak ingericht per domein (zoals werk, inkomen, zorg of schulden) en worden uitgevoerd door verschillende instanties met elk hun eigen procedures en beoordelingscriteria (van Echtelt et al., 2019). Hierdoor worden bijstandsgerechtigden vaak geconfronteerd met tegenstrijdige regels of loketten die onvoldoende rekening houden met hun domein overstijgende problematiek. Dit leidt vaak tot gevoelens van machteloosheid of wantrouwen richting instanties (van Echtelt et al., 2024). Deze gefragmenteerde aanpak doet onvoldoende recht aan de onderlinge verwevenheid van problemen die mensen ervaren. Het is juist deze verwevenheid die centraal staat in het welzijnsbegrip, waarin levensdomeinen elkaar beïnvloeden en versterken. Een belangrijk uitgangspunt van de instapeconomie is om deze verwevenheid te erkennen en integraal te ondersteunen: niet via gescheiden loketten, maar door samenhangende ondersteuning op meerdere leefgebieden. Dit moet deelnemers in staat stellen stap voor stap toe te werken naar meer participatie en welzijn (Gemeente Den Haag, 2022b).

Om bijstandsgerechtigden effectief te ondersteunen is het dus essentieel om inzicht te hebben in welke problemen zich voordoen en op welke leefdomeinen ondersteuning nodig is. Alleen dan kan samenwerking tussen domeinen gericht en effectief worden vormgegeven. Juist daar

ligt echter een belangrijke uitdaging. In de praktijk blijkt het lastig te bepalen hoe deze problemen zich precies opstapelen of variëren tussen mensen. De centrale vraag is dan ook: doet ‘multiproblematiek’ zich bij iedereen op dezelfde manier voor? Of bestaan er binnen deze groep juist belangrijke verschillen die over het hoofd worden gezien?

2.3 Gelaagdheid binnen ‘multiproblematiek’: een onderbelicht perspectief

Hoewel ‘multiproblematiek’ inmiddels breed wordt erkend in de literatuur en beleid, wordt deze groep vaak als homogeen benaderd. Analyses en beleidsinstrumenten gaan impliciet uit van het idee dat mensen met ‘multiproblematiek’ op alle levensdomeinen laag scoren. Daarmee blijft onderbelicht of ‘multiproblematiek’ zich in gelijke mate voordoet binnen deze doelgroep. Verschillende studies wijzen op aanzienlijke interne heterogeniteit binnen sociaal kwetsbare groepen, zoals mensen die langdurig in de bijstand zitten (Bijkerk & Otto, 2025; Åslund et al., 2014; Vrooman et al., 2023). Bijkerk en Otto (2025) concluderen dat brede welvaart ongelijker is verdeeld voor lage inkomens. Dit houdt in dat twee mensen met ongeveer hetzelfde (lage) inkomen toch heel verschillend kunnen scoren op brede welvaart. Zo heeft de één veel stress, een slechte gezondheid en weinig sociale contacten, terwijl de ander een hechte sociale kring en een goede gezondheid heeft. Bij hogere inkomens is er vaak meer stabiliteit en toegang tot hulpbronnen (zoals goede huisvesting, zorg, onderwijs, netwerk), waardoor mensen in die groepen gemiddeld meer gelijkwaardig profiteren van hun inkomen. Lage inkomensgroepen verschillen daarentegen op veel meer vlakken die niet door inkomen worden verklaard, maar door toegang tot hulpbronnen, zoals gezondheid (chronische gezondheidsbeperkingen), voorzieningen in de woonomgeving en sociale steun (sommigen hebben een netwerk, anderen zijn eenzaam) (Bijkerk & Otto, 2025).

Die hulpbronnen worden in de literatuur ook wel aangeduid als vormen van kapitaal. Het SCP onderscheidt: economisch kapitaal (geld), sociaal kapitaal (netwerken), cultureel kapitaal (opleiding en culturele oriëntaties) en persoonskapitaal (gezondheid, uiterlijk, vaardigheden). Deze vormen van kapitaal beïnvloeden elkaar onderling en verklaren waarom mensen met vergelijkbare financiële middelen toch zeer uiteenlopende welzijnsprofielen kunnen hebben (Vrooman et al., 2023). Zo laten Åslund et al. (2014) zien dat financiële zorgen in combinatie met een gebrek aan sociale steun een sterk negatief effect hebben op welzijn. Dit sluit aan bij de bredere welzijnsliteratuur, waarin welzijn wordt gezien als de uitkomst van zowel objectieve

omstandigheden (zoals inkomen en woonsituatie) als subjectieve belevingen (zoals autonomie, verbondenheid en tevredenheid) (Diener et al., 1999; Veenhoven, 2000).

Vanuit dit perspectief is het aannemelijk dat ‘multiproblematiek’ zich niet in één uniforme vorm voordoet, maar dat er verschillende typen of lagen bestaan. Dit roept de centrale vraag op: hoeveel lagen van ‘multiproblematiek’ zijn er eigenlijk? In dit onderzoek wordt deze vraag empirisch onderzocht aan de hand van een k-means clusteranalyse van welzijnsprofielen onder deelnemers aan de instapeconomie. Er wordt nagegaan of deze doelgroep uitsluitend bestaat uit mensen die op alle levensdomeinen slecht scoren, of dat er ook subgroepen zijn die op sommige domeinen juist beter functioneren.

Deze bevindingen zijn niet alleen theoretisch relevant, maar hebben ook duidelijke beleidsimplicaties. Niet iedereen met een laag inkomen heeft dezelfde problemen of dezelfde ondersteuningsbehoeften. Het herkennen van onderlinge verschillen binnen sociaal kwetsbare groepen is daarom essentieel voor het vormgeven van effectief en gedifferentieerd beleid dat daadwerkelijk aansluit bij de realiteit van mensen met lage welvaart (Bijkerk & Otto, 2025).

2.4 Sociaaleconomische achtergrondkenmerken en welzijnsverschillen

De gelaagdheid van ‘multiproblematiek’ roept de vraag op welke achtergrondkenmerken bijdragen aan de verschillen in welzijn binnen deze groep. Verschillende studies wijzen erop dat sociaaleconomische achtergrondkenmerken, zoals geslacht, gezinssituatie, opleidingsniveau, taalvaardigheid en leeftijd, belangrijke voorspellers zijn van ervaren welzijn (CBS, 2023; Bijkerk & Otto, 2025). Deze achtergrondkenmerken beïnvloeden onder andere de toegang tot hulpbronnen, de mate van kwetsbaarheid voor ‘multiproblematiek’ en de ondersteuningsbehoefte (Vrooman et al., 2023).

Zo blijkt uit eerder onderzoek dat geslacht van invloed is op hoe mensen werkloosheid en participatie ervaren (Jahoda, 1982; Carroll, 2007; van der Meer, 2014; Knabe et al., 2016; Heyne & Voßemer, 2023; Gedikli et al., 2023). Mannen ondervinden gemiddeld sterkere negatieve welzijnseffecten van werkloosheid dan vrouwen (Knabe et al., 2016, Gedikli et al., 2023). Dit komt doordat vrouwen vaker kunnen terugvallen op alternatieve sociale rollen (zoals moederschap en het huishouden), terwijl werkloosheid voor mannen vaker leidt tot verlies van identiteit en status (Carroll, 2007; van der Meer, 2014; Heyne & Voßemer, 2023). Dit

suggereert dat mannelijke deelnemers aan de instapeconomie over het algemeen lagere welzijnsuitkomsten vertonen dan vrouwen. Tegelijkertijd vormen vrouwen geen homogene groep. Psychologische kenmerken beïnvloeden in hoeverre vrouwen belang hechten aan economische zelfstandigheid en sociale status via werk (Hennecke, 2024). Voor de instapeconomie betekent dit dat geslacht mogelijk een rol kan spelen in hoe deelnemers deelname aan de instapeconomie ervaren en welk effect dit heeft op hun welzijn. Mannelijke deelnemers kunnen bijvoorbeeld meer baat hebben bij erkenning in een rol die hun gevoel van eigenwaarde herstelt, terwijl vrouwelijke deelnemers ondersteuning kunnen vragen bij het combineren van zorgtaken en maatschappelijke deelname (Carroll, 2007; van der Meer, 2014).

Ook de gezinssituatie beïnvloedt hoe mensen werkloosheid en participatie ervaren. Personen met zorgverantwoordelijkheden, zoals alleenstaande ouders, hebben vaak te maken met extra tijdsdruk en beperkte beschikbaarheid voor werk (Folbre, 2006). De ‘second shift’ die werkende ouders ervaren, en in het bijzonder vrouwen, verwijst naar de dubbele belasting van betaald werk en zorgtaken thuis, wat het mentaal welzijn en participatievermogen onder druk kan zetten (Hochschild & Machung, 1989). Op basis hiervan wordt verwacht dat alleenstaande ouders in de instapeconomie gemiddeld lager scoren op welzijn dan deelnemers in andere gezinssituaties. Tegelijkertijd kan de aanwezigheid van een partner ook invloed hebben op de ervaren druk om economisch actief te zijn. Zo blijkt uit onderzoek dat werkloze mannen met een partner sterker verlies aan welzijn ervaren dan alleenstaande mannen, vermoedelijk vanwege traditionele rolverwachtingen rond het kostwinnerschap (van der Meer, 2014). Binnen de instapeconomie kan dit betekenen dat deelnemers met verschillende gezinssituaties andere ondersteuningsbehoeften en participatiemotieven hebben. Alleenstaande ouders kunnen bijvoorbeeld behoefte hebben aan hulp bij het regelen van kinderopvang en flexibiliteit in werktijden.

Galić (2007) toont aan dat de psychologische gevolgen van werkloosheid deels worden gemodereerd door opleidingsniveau. Laagopgeleiden rapporteren gemiddeld meer negatieve effecten op welzijn, met name wanneer zij langdurig inactief zijn. Dit wordt mede verklaard door grotere financiële onzekerheid en beperkte toegang tot hulpbronnen, wat deze groep kwetsbaarder maakt (McKee-Ryan et al., 2005; Gedikli et al., 2023). Daarnaast hechten laagopgeleiden meer waarde aan de financiële baten van werk, terwijl hoogopgeleiden meer belang hechten aan de psychologische voordelen, zoals zingeving en sociale status (Galić, 2007). Hoewel in de literatuur vaak het onderscheid wordt gemaakt tussen ‘laag’ en ‘hoog’

opgeleiden, hanteert dit onderzoek een driedeling tussen 1) deelnemers zonder opleiding of met enkel basisonderwijs, 2) praktisch opgeleiden (vmbo, mbo) en 3) theoretisch opgeleiden (havo, vwo, hbo, wo). Deze keuze is gemaakt omdat de traditionele terminologie vaak als stigmatiserend wordt ervaren (Pleijers & de Vries, 2021). Binnen de context van de instapeconomie is de verwachting dat deelnemers zonder opleiding of met enkel basisonderwijs en praktisch opgeleide deelnemers gemiddeld lager welzijn zullen ervaren en mogelijk extra ondersteuning nodig hebben bij financiële stabiliteit (McKee-Ryan et al., 2005; Gedikli et al., 2023). Tegelijkertijd kan het verschil in opleidingsniveau vragen om differentiatie in het soort taken dat wordt aangeboden en in de mate van uitdaging. Voor theoretisch opgeleiden speelt juist de sociale en betekenisvolle invulling van het werk een grotere rol, bijvoorbeeld in het begeleiden van andere deelnemers of het opzetten van activiteiten (Galić, 2007).

Ook taalvaardigheid speelt volgens de literatuur een belangrijke rol in hoe mensen hun mentale welzijn ervaren tijdens werkloosheid en maatschappelijke uitsluiting (Kjøllesdal et al., 2023; Schachter et al., 2012; Clarke & Isphording, 2017). Taalvaardigheid beïnvloedt niet alleen de praktische toegang tot informatie, ondersteuning en zorg, maar raakt ook aan diepere psychologische dimensies van het bestaan, zoals autonomie, verbondenheid en het gevoel serieus genomen te worden (Kjøllesdal et al., 2023). Wanneer mensen zich onvoldoende kunnen uitdrukken of niet begrepen voelen, ontstaan gevoelens van frustratie, onzekerheid en sociaal isolement die het mentaal welzijn onder druk zetten (Schachter et al., 2012). Juist in contact met professionals, zoals hulpverleners, artsen of begeleiders, blijkt taal een voorwaarde voor effectieve communicatie, vertrouwen en regie over het eigen leven (Clarke & Isphording, 2017). Als deze interacties stroef verlopen of onbegrip oproepen, kan dit bijdragen aan een gevoel van machteloosheid, wat het risico op stress, somberheid en mentale uitputting vergroot. Bovendien biedt taal toegang tot sociale netwerken en betekenisvolle relaties, twee elementen die in de literatuur steeds weer als buffer tegen psychische klachten worden genoemd (Kjøllesdal et al., 2023; Schachter et al., 2012). Het ontbreken van die toegang versterkt niet alleen gevoelens van uitsluiting, maar ook het idee buitengesloten te zijn van het publieke leven. In de context van de instapeconomie, waarin participatie en eigenwaarde centraal staan, is het aannemelijk dat beperkte taalvaardigheid samenhangt met een lager ervaren welzijn. Voor deze groep is het essentieel dat ondersteuning gekoppeld wordt aan taallessen en dat jobcoaches sensitief zijn voor communicatieproblemen.

Eerder onderzoek toont aan dat langdurige werkloosheid een sterker negatief effect heeft op het welzijn dan kortdurende werkloosheid. Omdat ouderen vaker langdurig werkloos zijn, worden zij ook vaker blootgesteld aan deze zwaardere psychologische gevolgen (Gedikli et al., 2023). Jongeren lijken daarentegen psychologisch minder kwetsbaar voor werkloosheid, wat deels wordt verklaard door hun grotere veerkracht, minder verantwoordelijkheden en sterkere sociale netwerken (Creed & Watson, 2003; Carroll, 2007). Binnen de context van de instapeconomie kan worden verwacht dat oudere deelnemers gemiddeld lagere welzijnsscores rapporteren, mede door een langere voorgeschiedenis van inactiviteit en grotere afstand tot de arbeidsmarkt. Zij hebben vaker behoefte aan intensieve en langdurige begeleiding, met aandacht voor opbouw in kleine stappen en ondersteuning bij het hervinden van structuur en betekenis (van Echtelt et al., 2019).

2.5 De relatie tussen deelname aan de instapeconomie en welzijn

Waar de literatuur in de vorige paragraaf zich vooral richt op welzijnsverschillen tussen sociaaleconomische groepen, verkent deze paragraaf of en hoe deelname aan de instapeconomie samenhangt met het welzijn van de deelnemers.

De instapeconomie is immers opgezet als een domein overstijgende interventie, die zich niet primair richt op re-integratie op de arbeidsmarkt, maar op het vergroten van welzijn. Deelnemers krijgen de mogelijkheid om in hun eigen tempo laagdrempelig en maatschappelijk relevant instapwerk te verrichten. De onderliggende aanname is dat deze vorm van participatie bijdraagt aan het versterken van welzijn, niet alleen via inkomen, maar ook via immateriële opbrengsten zoals zingeving, sociale verbondenheid en toekomstperspectief (Gemeente Den Haag, 2022b).

Een belangrijk uitgangspunt daarbij is dat werk niet als eindpunt wordt gezien, maar als middel. Werk vormt niet alleen een bron van inkomen (economisch kapitaal), maar versterkt ook persoonlijke hulpbronnen, zoals sociale contacten (sociaal kapitaal), structuur en identiteit (persoonlijk kapitaal) (Vrooman et al., 2023). Dit uitgangspunt sluit aan bij bredere theoretische literatuur over de betekenis van werk voor welzijn. Drie theorieën helpen verklaren waarom deelname aan de instapeconomie mogelijk samenhangt met ervaren welzijn: het latente deprivatiemodel van Jahoda (1982), het vitaminemodel van Warr (1987) en de agency-theorie van Fryer (1986).

Het latente deprivatiemodel van Jahoda (1982) wijst erop dat werk niet alleen direct zichtbare expliciete (manifeste) voordelen heeft zoals inkomen, maar ook indirecte impliciete (latente) voordelen zoals sociale contacten, structuur of zingeving. Dit betekent dat bij werkloosheid niet alleen het inkomen wegvalt, maar ook deze indirecte functies van werk. Het model maakt dit onderscheid om aan te tonen dat de psychologische waarde van werk veel verder gaat dan alleen deze manifeste functie. Modini et al. (2016) bouwen voort op Jahoda's model en stellen dat werk positieve effecten heeft op mentale gezondheid door het bieden van structuur, sociale interactie en zingeving. Ook laagdrempelige vormen van werk, zoals instapwerk, kunnen in dit licht bijdragen aan welzijn, mits deze elementen aanwezig zijn. Dit sluit aan bij het gedachtegoed achter de instapeconomie, die als doel heeft om deelnemers meer eigenwaarde, perspectief en bestaanszekerheid te bieden (Gemeente Den Haag, 2022b).

Het vitaminemodel van Warr (1987) beschouwt werkomgevingsfactoren als 'vitamines' voor mentaal welzijn. Hij onderscheidt negen elementen die bijdragen aan de mentale gezondheid: de mogelijkheid tot controle, gelegenheid voor het gebruik van vaardigheden, extern gegenereerde doelen, variatie, kwaliteit van de omgeving, beschikbaarheid van geld, fysieke veiligheid, gelegenheid voor interpersoonlijk contact en gewaardeerde sociale positie. Volgens Warr (1987) hebben deze elementen niet altijd een lineair effect. Sommige factoren, zoals erkenning, hebben een positief lineair effect, terwijl andere factoren, zoals werkdruk, een omgekeerd U-vorming effect hebben. Dat wil zeggen dat te weinig werkdruk én te veel werkdruk schadelijk is. Het model benadrukt ook het belang van de kwaliteit van de werkomgeving. De resultaten van de eerste evaluatie van de instapeconomie in 2022 lijken in lijn te zijn met dit model. Deelnemers laten een positieve ontwikkeling zien op de volgende impactgebieden; taalniveau, sociaal netwerk, zingeving, dagelijks leven & thuissituatie, mentale, fysieke en financiële gezondheid. De deelnemers geven aan dat de sfeer en cultuur binnen het wijkbedrijf een belangrijke rol hierin spelen en dat ze zich veilig en gewaardeerd voelen (Gemeente Den Haag, 2022b).

De agency-theorie van Fryer (1986) stelt dat werkloosheid vooral negatieve gevolgen heeft voor het welzijn wanneer mensen het gevoel hebben dat ze geen controle meer hebben over hun situatie. Fryer (1986) benadrukt het belang van 'agency': de mate waarin iemand zelf richting kan geven aan zijn of haar leven. Werkloosheid wordt vooral als schadelijk ervaren wanneer het gepaard gaat met passiviteit en uitzichtloosheid. De instapeconomie kan hierin het verschil maken door bijstandsgerechtigden meer eigenwaarde, perspectief en

bestaanszekerheid te bieden. Net als de bovenstaande theorieën duidt de agency-theorie niet alleen de objectieve arbeidssituatie, maar vooral de subjectieve ervaring van autonomie en perspectief als bepalend voor het welzijn van bijstandsgerechtigden. Daarmee sluit het aan op welzijn als meerdimensionaal begrip dat verder reikt dan economische status of fysieke gezondheid, zoals besproken in paragraaf 3.1. Tevredenheid met het leven, gevoelens van autonomie, sociale verbondenheid en zingeving spelen ook een belangrijke rol (Diener et al., 1999; Veenhoven, 2000).

2.6 Deelvragen en hypothesen

Op basis van de besproken literatuur over welzijn, ‘multiproblematiek’, sociaaleconomische ongelijkheid en de betekenis van werk voor welzijn, zijn drie deelvragen geformuleerd die richting geven aan de empirische analyse in dit onderzoek. Deze deelvragen zijn gericht op het in kaart brengen van verschillen in welzijnsbeleving onder deelnemers aan de instapeconomie en de mogelijke verklarende factoren hiervoor, zoals sociaaleconomische factoren en hun deelname aan het programma.

De eerste deelvraag richt zich op het identificeren van welzijnspatronen onder deelnemers aan de instapeconomie en vraagt:

- 1. Welke en hoe veel welzijnsprofielen kunnen worden geïdentificeerd onder deelnemers aan de instapeconomie op basis van de volgende welzijnsvariabelen: gezondheid, slaapkwaliteit, stress, financiële gezondheid, hoe vaak iemand buitenkomt, sociale interactie, vrijheid en geluk?*

Er wordt verwacht dat er minstens één cluster naar voren komt waarin deelnemers structureel laag scoren op alle dimensies van welzijn, wat aansluit bij het klassieke beeld van ‘multiproblematiek’. Tegelijkertijd wordt op basis van de literatuur over heterogeniteit binnen lage inkomensgroepen ook verwacht dat er subgroepen zijn die gematigd of gemengd scoren op bepaalde dimensies. Denk aan deelnemers die bijvoorbeeld fysiek gezond en sociaal actief zijn, maar kampen met financiële stress. Dit zou duiden op meerdere lagen binnen ‘multiproblematiek’.

De tweede deelvraag richt zich op factoren die mogelijk samenhangen met deze onderlinge verschillen in welzijn:

2. *Hoe verhouden deze welzijnsprofielen zich tot sociaaleconomische achtergrondkenmerken zoals geslacht, gezinssituatie, opleidingsniveau, taalvaardigheid en leeftijd?*

Op basis van de besproken literatuur zijn verwachtingen geformuleerd over hoe welzijnsprofielen zich verhouden tot achtergrondkenmerken. Deze hypothesen worden hieronder samengevat:

Tabel 1.

<i>Hypothesen relatie welzijnsprofielen en sociaaleconomische achtergrondkenmerken.</i>		
Hypothese	Sociaaleconomisch achtergrondkenmerk	Verwachte relatie
H2a	Geslacht	Mannelijke deelnemers ervaren lager welzijn.
H2b	Gezinssituatie	Alleenstaande ouders scoren lager op welzijn.
H2c	Opleidingsniveau	Deelnemers zonder opleiding of met enkel basisonderwijs, en praktisch opgeleide deelnemers zullen gemiddeld lager welzijn ervaren.
H2d	Taalvaardigheid	Beperkte taalvaardigheid wordt geassocieerd met lagere welzijnsscores.
H2e	Leeftijd	Oudere deelnemers ervaren lager welzijn

Tot slot worden de eerste stappen gezet om te onderzoeken of deelname aan de instapeconomie een positief effect heeft op het ervaren welzijn van de deelnemers. Hiervoor is een derde deelvraag opgesteld:

3. *Welke relatie bestaat er tussen deelname aan de instapeconomie en het welzijnsprofiel van deelnemers?*

Op basis van het latente deprivatiemodel (Jahoda), het vitaminemodel (Warr) en de agency-theorie (Fryer) wordt verwacht dat deelname aan de instapeconomie positief samenhangt met

welzijn, onder andere vanwege hernieuwde structuur, zingeving en sociale verbondenheid. De hypothese is daarom:

H3: Deelname aan de instapeconomie hangt positief samen met welzijn.

De theoretische inzichten in dit hoofdstuk vormen de basis voor de empirische analyse in de hoofdstukken 4 en 5. Deze analyse onderzoekt welke welzijnsprofielen onder deelnemers bestaan en hoe deze samenhangen met achtergrondkenmerken en deelname aan het programma. Het volgende hoofdstuk geeft een nadere toelichting op de instapeconomie in Den Haag, met aandacht voor de beleidsmatige achtergrond, de praktische inrichting en de begeleidingsaanpak. Dit laat zien hoe de besproken concepten als brede welvaart, ‘multiproblematiek’ en maatwerk binnen deze integrale benadering concreet vorm krijgen.

3. Context: de instapeconomie in Den Haag

Dit hoofdstuk schetst de beleidsmatige en praktische context van de instapeconomie zoals deze is ingericht in Den Haag. Het laat zien hoe de instapeconomie in de praktijk vormgeeft aan de theoretische principes die in het vorige hoofdstuk zijn besproken. Zowel de beleidsmatige aanleiding als de dagelijkse uitvoering van het programma komen aan bod. Daarmee biedt dit hoofdstuk de noodzakelijke context om de empirische analyse van welzijnsprofielen van deelnemers te kunnen begrijpen en interpreteren.

3.1 Doel en achtergrond van de pilot

De pilot van de instapeconomie is in januari 2021 gestart in het kader van het Werkoffensief +500 rapport (Gemeente Den Haag, 2022a), de Regiodeal Den Haag Zuidwest (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties [BZK], 2024) en het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (BZK, 2022). Het concept van de instapeconomie is in samenwerking met het adviesbureau Deloitte in 2020 ontwikkeld. De aanleiding voor deze pilot was de constatering dat een aanzienlijk deel van de langdurig bijstandsgerechtigden structureel niet wordt bereikt door het bestaande re-integratieaanbod. Zoals besproken in het vorige hoofdstuk, heeft deze groep te maken met complexe problemen, zoals psychische of lichamelijke gezondheidsklachten, beperkte taalvaardigheid, schulden, huisvesting en arbeidsbeperkingen. Hierdoor is deelname aan de reguliere arbeidsmarkt vaak geen realistisch perspectief (Gemeente Den Haag, 2022b).

De instapeconomie biedt een alternatief voor traditionele re-integratieprojecten door zich niet uitsluitend te richten op de terugkeer naar betaald werk, maar op het vergroten van de brede welvaart van mensen met ‘multiproblematiek’. Traditionele re-integratieprojecten zijn over het algemeen gefocust op zelfredzaamheid en hebben arbeidsdeelname als einddoel. Dit sluit aan bij de Participatiewet, die sinds 2015 de bijstand regelt en zich vooral richt op de terugkeer naar betaald werk. Een belangrijke aanname binnen de Participatiewet is dat vrijwel iedereen bemiddelbaar is naar betaald werk. Voor veel bijstandsgerechtigden is dit echter nog geen realistisch perspectief.

Voormalig Wethouder Sociale Zaken van de Gemeente Den Haag, Arjen Kapteijns, legt uit dat de instapeconomie ontstond vanuit het inzicht dat er voor veel bijstandsgerechtigden te weinig mogelijkheden zijn om mee te doen in de samenleving. Deze bijstandsgerechtigden vallen tussen wal en schip. Ze passen niet op de gewone arbeidsmarkt, maar komen ook niet in aanmerking voor beschut werk (De Jonge, 2022b). Uit het eindrapport van het Werkoffensief +500 blijkt dat in Den Haag ongeveer 27.000 mensen een bijstandsuitkering ontvingen in 2019, waarvan bijna 22.000 personen (ruim 80%) al langer dan anderhalf jaar in de bijstand zaten. De gemeente sprak met maar liefst 18.000 van deze 22.000 inwoners die al langer dan anderhalf jaar een bijstandsuitkering hadden, en kwam erachter dat voor negen op de tien een reguliere betaalde baan op korte termijn niet haalbaar was. Deze groep is samen goed voor 60 procent van alle bijstandsgerechtigden in Den Haag (Gemeente Den Haag, 2022a).

Veel van deze bijstandsgerechtigden kampen met ‘multiproblematiek’ (Doove et al., 2018; van Echtelt et al., 2023). Kapteijns legt uit: *“Veel van deze mensen hebben belemmeringen op meerdere leefgebieden — om even jargon te gebruiken — waardoor ze de stap naar regulier werk niet op afzienbare termijn kunnen zetten. Dat zijn bijvoorbeeld medische, psychische of financiële problemen, of taalproblemen. Vaak is het een combinatie daarvan die ervoor zorgt dat je wereld heel klein wordt, en je sociale vangnet ook. Die grote groep kwetsbare mensen in onze stad, die willen we niet aan hun lot overlaten. We hebben als stad de gezamenlijke verantwoordelijkheid om deze mensen weer mee te laten doen”* (De Jonge, 2022b, p. 1). Het SCP concludeert dat de Participatiewet uit 2015, die juist is ontworpen om deze groep te ondersteunen, onvoldoende aansluit bij hun behoeften (van Echtelt et al., 2019). Er is namelijk een grote groep bijstandsgerechtigden voor wie de instrumenten en de prikkels in de Participatiewet gewoon niet aansluiten bij de mogelijkheden die ze hebben, aldus Kapteijns (De Jonge, 2022b). De instapeconomie speelt hierop in door mensen die al lang in de bijstand zitten, op maat gemaakt werk aan te bieden waardoor ze op een laagdrempelige manier kunnen bijdragen aan de leefbaarheid van wijken (De Jonge, 2022a).

De instapeconomie erkent dat duurzame participatie pas mogelijk is wanneer onderliggende problemen in samenhang worden aangepakt. De instapeconomie richt zich daarom op het vergroten van het welzijn van de deelnemers en om deelnemers weer mee te laten doen in de maatschappij. Deelnemers krijgen de mogelijkheid om via laagdrempelig maatschappelijk relevant ‘instapwerk’ te werken aan zingeving, sociale verbondenheid en zelfvertrouwen. Het doel van de instapeconomie is om de deelnemers meer eigenwaarde, perspectief en

bestaanszekerheid te bieden. Het uitgangspunt is dat het uitvoeren van instapwerk positieve effecten heeft op meerdere dimensies van welzijn. De eerste evaluatie van de instapeconomie in 2022 toont dat deelnemers een positieve ontwikkeling laten zien op taalniveau, sociaal netwerk, zingeving, dagelijks leven & thuissituatie, mentale, fysieke en financiële gezondheid (Gemeente Den Haag, 2022b).

De instapeconomie leunt conceptueel sterk op het vergroten van de brede welvaart van de deelnemers, maar de kracht van de instapeconomie ligt vooral in de manier waarop zij in de praktijk wordt vormgegeven. Juist door de persoonlijke begeleiding en flexibele ondersteuning, slaagt het programma erin om maatwerk te leveren aan deelnemers met uiteenlopende achtergronden en hen zo meer eigenwaarde, perspectief en bestaanszekerheid bieden (Gemeente Den Haag, 2022b). In de volgende paragraaf wordt daarom nader ingegaan op de concrete werkwijze van de instapeconomie, met aandacht voor de rol van de wijkbedrijven. Deze inzicht in de praktijk laat zien hoe de brede doelstellingen van het programma worden vertaald naar individueel passende ondersteuning.

3.2 Organisatie en uitvoering

De uitvoering van de instapeconomie gebeurt via lokale wijkbedrijven en stichtingen, zoals stichting Lichtpuntjes in Mariahoeve, Gewoon Sociaal in Moerwijk, en Wijk vol Waarde in Vrederust, Wijkz in Morgenstond en Stagehuis in de Schilderswijk. Deelnemers voeren eenvoudige, maatschappelijke relevante taken uit in hun eigen werk, ook wel ‘instapwerk’ genoemd, die bijdragen bij aan de leefbaarheid van de wijk (De Jonge, 2022a). Het instapwerk varieert en is afgestemd op de mogelijkheden en interesses van de deelnemers. Voorbeelden zijn het organiseren van koffieochtenden, het rondbrengen van soep bij eenzame buurtbewoners, het schoonhouden van de wijk, tolken of het ondersteunen van activiteiten in het buurthuis. Deze werkzaamheden dragen niet alleen bij aan het welzijn van de deelnemers, maar ook aan de leefbaarheid en sociale cohesie in de wijk (De Jonge, 2022b). Deelnemers kunnen meedoen vanaf 4 uur per week tot maximaal 20 uur per week. Deelnemers behouden hun bijstandsuitkering en krijgen ook een vrijwilligersvergoeding van maximaal €180 per maand. Meedoen heeft geen gevolgen voor toeslagen die iemand al krijgt (Sociale Kaart Den Haag, z.d.).

3.3 Begeleiding en maatwerk

De instapeconomie onderscheidt zich van reguliere re-integratieprojecten door het bieden van maatwerk en het centraal stellen van persoonlijke ontwikkeling. Waar veel bestaande trajecten uitgaan van een uniforme route richting betaald werk, erkent de instapeconomie de diversiteit aan behoeften, mogelijkheden en belemmeringen bij mensen met ‘multiproblematiek’. Deelnemers worden intensief begeleid door jobcoaches die aandacht hebben voor alle leefgebieden, zoals schulden, zorg, huisvesting en sociaal netwerk. Jobcoaches helpen deelnemers bij het opstellen van persoonlijke doelen, het overwinnen van praktische drempels (zoals schulden of kinderopvang) en het vinden van passende taken. De begeleiding is individueel en afgestemd op de behoefte en situatie van de deelnemer (Gemeente Den Haag, 2022b). Deze integrale aanpak zorgt ervoor dat problemen op meerdere terreinen worden aangepakt, waardoor deelnemers stap voor stap kunnen toewerken naar meer participatie (Gemeente Den Haag, 2022b).

Een voorbeeld dat de kracht van maatwerk illustreert is het verhaal van Timo, een deelnemer met autisme, die werkzaam is in de wijk waar hij zwerfvuil opruimt. Timo begon in eerste instantie met werken vanuit het buurthuis, maar het schakelen tussen werk en sociale interactie leidde bij hem tot overprikkeling. Daarom mag hij nu vanuit huis starten en houdt hij zijn jobcoach op de hoogte van zijn werk via appberichten. Door deze aanpassing kan Timo het werk op zijn eigen manier organiseren, wat zijn gevoel van controle en eigenwaarde vergroot (De Jonge, 2022b).

3.4 De PiëzoMethodiek

De integrale aanpak van de instapeconomie krijgt concreet vorm in de toepassing van de PiëzoMethodiek, een erkende begeleidingsmethodiek die uitgaat van stapsgewijze participatie en persoonlijke ontwikkeling, aangepast aan het tempo en de mogelijkheden van de deelnemer. Deze begeleidingsmethodiek is opgebouwd uit vijf opeenvolgende, maar niet strikt lineaire fasen. Elke fase richt zich op andere vormen van participatie en persoonlijke groei. In fase 1 wordt er informeel contact geïnitieerd. Deelnemers komen bijvoorbeeld koffiedrinken in het wijkcentrum. De drempel om in te stappen moet zo laag mogelijk liggen. In fase 2 worden deelnemers uitgenodigd om deel te nemen aan informele activiteiten zoals samen eten of deelnemen aan wijkactiviteiten zonder verdere verwachtingen. De focus ligt hier op het opbouwen van een vertrouwensband. In deze fase kan de deelnemer samen met een jobcoach

onderzoeken wat zijn/haar behoefte is. Misschien is er eerst ondersteuning nodig op andere leefgebieden, voordat er een stap naar de volgende fase (instapwerk) gemaakt kan worden. Tijdens deze fase beginnen deelnemers al met het vergroten van hun netwerk en het ontwikkelen van hun sociale vaardigheden. Ook kunnen ze zo eventueel hun taalvaardigheid verbeteren. In fase 2 begint iemand voorzichtig met het instapwerk als ze daartoe bereid en in staat zijn. In fase 3 wordt gefocust op de persoonlijke groei en ontwikkeling van de deelnemers. Als activiteiten en onderling contact aanslaan, krijgen de deelnemers meer verantwoordelijkheden en kunnen ze ook workshops of cursussen gaan volgen. In fase 4 worden deelnemers na een periode van leer- en werkervaring (meestal na een half jaar tot een jaar betrokkenheid) ondersteund bij het kiezen van een opleiding of het vinden van een baan (van Enden et al., 2019).

Kenmerkend voor de PiëzoMethodiek is dat deelnemers hun eigen unieke traject kunnen volgen, met ruimte voor terugval of versnelling afhankelijk van hun persoonlijke situatie. De methode benadrukt dat participatietrajecten pas effectief zijn wanneer ze rekening houden met de complexe realiteit van ‘multiproblematiek’ van de deelnemers. De jobcoaches spelen hier een grote rol in (van Enden et al., 2019). De eerste ervaringen binnen de instapeconomie die naar voren kwamen in de evaluatie in 2022 laten zien dat juist deze menselijke maat het verschil maakt voor deelnemers die eerder buiten de boot vielen van reguliere trajecten. De deelnemers geven aan dat de sfeer en cultuur binnen het wijkbedrijf een belangrijke rol hierin spelen en dat ze zich veilig en gewaardeerd voelen (Gemeente Den Haag, 2022b).

3.5 De instapeconomie als toepassing van brede welvaart in de praktijk

Door de integrale en persoonsgerichte benadering sluit de instapeconomie nauw aan bij de theoretische inzichten over brede welvaart en ‘multiproblematiek’. De instapeconomie richt zich op het verbeteren van de brede welvaart van deelnemers en creëert ruimte voor betekenisvolle participatie, ook wanneer betaald werk (nog) niet haalbaar is. Werk wordt binnen deze aanpak niet als eindpunt, maar als middel beschouwd om deelnemers weer mee te laten doen in de maatschappij en zo hun welzijn te vergroten (Gemeente Den Haag, 2022b).

4. Methodologie

Dit hoofdstuk bespreekt de methodologie van het onderzoek. Eerst komt de dataverzameling aan bod (4.1), gevolgd door een toelichting op de ethische overwegingen rond privacy en anonimiteit (4.2). Daarna volgt de keuze voor de k-means clusteranalyse als analysemethode (4.3), en de voorbereiding van de data en variabelen voor deze analyse (4.4). Vervolgens wordt de uitvoering van de clusteranalyse besproken (4.5), gevolgd door de beschrijvende statistieken (4.6). Het hoofdstuk sluit af met een vergelijking van twee validatiemethoden om het optimale aantal clusters te bepalen (4.7).

4.1 Dataverzameling

Dit onderzoek maakt gebruik van data uit een vragenlijst die is ingevuld door deelnemers aan de instapeconomie in Den Haag. De vragenlijst is afgenomen bij de volgende stichtingen: Stichting Wijk vol Waarde, Stichting Gewoon Sociaal en Stichting Lichtpuntjes. Deze vragenlijst is samengesteld door onderzoekers van de Universiteit Leiden, ambtenaren van de Gemeente Den Haag en de betrokken stichtingen. De vragenlijst is zowel in 2024 als in 2025 afgenomen. In 2024 waren er in totaal 55 respondenten: 15 van Stichting Lichtpuntjes, 15 van Stichting Gewoon Sociaal en 24 van Stichting Wijk vol Waarde. In 2025 waren er in totaal 78 respondenten: 25 van Stichting Lichtpuntjes, 12 van Stichting Gewoon Sociaal en 41 deelnemers van Stichting Wijk vol Waarde. Een deel van de deelnemers in 2025 heeft de vragenlijst ook in 2024 ingevuld.

Voor dit onderzoek is ervoor gekozen om per deelnemer slechts één observatie mee te nemen in de analyse, namelijk de meest recente meting. Deze keuze is gemaakt om de onafhankelijkheid van observaties te waarborgen, de groepsindelingen zuiverder te houden en de interpretatie van de uitkomsten te vereenvoudigen. Het hanteren van slechts één meting per persoon sluit bovendien beter aan bij de opzet van de clusteranalyse, waarin wordt uitgegaan van gelijktijdige vergelijkingen tussen deelnemers. Hoewel deze keuze leidt tot verlies van longitudinale informatie, is dit acceptabel gezien de focus van dit onderzoek op het vergelijken van welzijnsprofielen op één moment in de tijd. Eerdere metingen blijven daardoor buiten beschouwing, wat eenvoud en methodologische zuiverheid in de cross-sectionele analyse bevordert.

4.2 Ethische verantwoording

Dit onderzoek gaat zorgvuldig om met de privacy en vertrouwelijkheid van de deelnemers. Deelnemers zijn voorafgaand aan het invullen van de vragenlijst geïnformeerd over het doel van het onderzoek en hen is verteld dat deelname volledig vrijwillig was. Het invullen van de vragenlijst werd gezien als het uitvoeren van instapwerk. Elke deelnemer krijgt een unieke code toegewezen (bijvoorbeeld WW45 voor iemand van de stichting Wijk vol Waarde) die in plaats van hun naam bovenaan de vragenlijst staat. Deze codering wordt uitgevoerd door de coördinatoren van de stichtingen. Er is een koppeling gemaakt tussen de codes van 2024 en 2025, zodat herhaalde metingen worden herkend. Hoewel wij als studenten enkel met gecodeerde data werken is het onvermijdelijk om bepaalde deelnemers te herkennen in de antwoorden die zij geven. Dit is omdat wij de deelnemers ook persoonlijk leren kennen tijdens de meeloopdagen, waardoor individuele antwoorden soms herleidbaar zijn. Om dit risico te beperken, zijn de gegevens gepseudonimiseerd opgeslagen en worden zij uitsluitend geaggregeerd geanalyseerd en gepresenteerd in dit onderzoek. Dit waarborgt de anonimiteit van de deelnemers voor externe lezers.

4.3 Clusteranalyse

Dit onderzoek maakt gebruik van een clusteranalyse om de verschillende typen deelnemers aan de instapeconomie in kaart te brengen. Clusteranalyse is een verzamelnaam voor exploratieve methoden die observaties aan de hand van een aantal kenmerken in natuurlijke homogene groepen (clusters) verdelen. Het doel van deze methoden is om observaties te groeperen zodat de interne homogeniteit binnen clusters en de externe heterogeniteit tussen clusters maximaal is. Dat wil zeggen dat er zoveel mogelijk gelijkenis binnen een groep is en zoveel mogelijk verschil tussen de groepen (Kaufman & Rousseeuw, 1990). Clusteranalyses worden in de literatuur vaak toegepast in onder andere marktonderzoek, bijvoorbeeld voor het identificeren van sets van vergelijkbare steden, zodat één stad uit elke klasse kan worden bemonsterd (Everitt et al., 2011). Een andere belangrijke toepassing van clusteranalyse in onderzoek is om subgroepen te onderscheiden met verschillende behoeften voor het ontwikkelen van effectiever sociaal beleid (Ottaviani, 2024). Dit sluit goed aan bij het doel van dit onderzoek: inzicht krijgen in relevante subgroepen binnen een groep van bijstandsgerechtigden, om daarmee bij te dragen aan passend en gericht beleid.

4.4 Beschrijving van de data en variabelen

De vragenlijst bestaat uit 63 vragen opgedeeld in de volgende thema's: achtergrondinformatie (7 vragen); motivatie (5 vragen); taal (12 vragen); gezondheid (9 vragen); financiën (7 vragen); opleiding, talent en vaardigheden (6 vragen); dagelijks leven (5 vragen); sociaal netwerk (6 vragen) en zingeving en perspectief (6 vragen). De vragenlijst bestaat uit 21 open vragen en 42 gesloten vragen. Een voorbeeld van een open vraag uit het thema 'motivatie' is: *'Waarom ben je het instapwerk gaan doen?'* De analyse is beperkt tot de gesloten vragen, omdat deze kwantitatief geanalyseerd kunnen worden en geschikt zijn voor vergelijking tussen clusters. De open vragen bevatten waardevolle toelichtingen, maar worden buiten beschouwing gelaten vanwege hun kwalitatieve aard en beperkte mogelijkheid tot standaardisatie. De gesloten vragen zijn over het algemeen categorisch van aard. Dit betreft zowel nominale vragen (zoals geslacht en gezinssituatie) als ordinale vragen (zoals stressniveau en frequentie van sociale interactie). Een deel van de ordinale vragen wordt gemeten op basis van een vijfpuntschaal met smileys. Aangezien respondenten ook de waarden tussen de smileys kunnen aankruisen, leidt dit tot 9 mogelijke waarden (en dus een schaal van 1-9). Een voorbeeld van een vraag die hier gebruik van maakt is de vraag: *'Geeft het instapwerk extra structuur aan je dag?'* Links van de rode smiley staat: 'Nee, helemaal niet' en rechts van de groene smiley staat: 'Ja, heel veel'.

Figuur 1: vijfpuntschaal met smileys.

Een ander voorbeeld van een ordinale vraag is de vraag: *'Hoe vaak heb je ongeveer contact met familie of vrienden? Met contact bedoelen we in persoon, per telefoon, per e-mail of sociale media.'* Antwoordopties zijn: 'geen contact', 'één keer in de maand', 'één keer in de week', 'drie keer of meer in de week' of 'elke dag'.

Alle 42 gesloten vragen zijn afzonderlijk opgenomen als variabelen in de dataset in het statistische programma Stata. Waar nodig zijn stringvariabelen geconverteerd naar numerieke variabelen. Daarnaast zijn de variabelen hernoemd, voorzien van duidelijke labels en waar

relevant gehercodeerd zodat hogere scores een positievere uitkomst vertegenwoordigen. Ontbrekende waarden (bijvoorbeeld wanneer een vraag niet of verkeerd is ingevuld) zijn gecodeerd als missing (.) en worden door Stata automatisch uitgesloten van analyses. In lijn met het exploratieve karakter van dit onderzoek zijn alle gesloten vragen meegenomen in de dataset, zodat de analyse een volledig beeld kan geven van de deelnemers. De volgende sectie gaat dieper in op de opdeling tussen variabelen die als input zijn gebruikt voor de clustering en variabelen die zijn gebruikt voor de interpretatie van de clusterresultaten.

4.5 Uitvoering van de clusteranalyse

Er bestaan verschillende methoden om een clusteranalyse uit te voeren. De meest gangbare methoden zijn hiërarchische clustering, k-means clustering en modelgebaseerde clustering, elk met hun eigen aannames, voordelen en beperkingen. Binnen deze methoden kan daarnaast ook worden gekozen uit een verscheidenheid aan afstandsmaten om de gelijkenis tussen observaties te bepalen, zoals de Euclidische afstand of Manhattan-afstand (Kaufman & Rousseeuw, 1990). In dit onderzoek is gekozen voor de k-means clusteringmethode, vanwege de transparantie van het algoritme. Bij k-means clustering specificeert de gebruiker vooraf het gewenste aantal clusters (k) dat wordt aangemaakt met behulp van een iteratief proces. Om het optimale aantal clusters te bepalen, zijn in dit onderzoek verschillende validatiemethoden toegepast (zie 4.7). Deze methoden helpen bij het vinden van het punt waarop het toevoegen van extra clusters geen substantieel beter onderscheid meer oplevert tussen groepen.

De methode start met een (willekeurige) toewijzing van observaties aan k clusters. Elke observatie wordt toegewezen aan de groep waarvan het gemiddelde het dichtstbij ligt, en op basis van die categorisering worden vervolgens nieuwe groepsgemiddelden bepaald. Deze stappen worden herhaald totdat geen observaties meer van groep veranderen. Het doel van het algoritme is om de observaties over k clusters te verdelen zodat de totale variantie (spreiding van de data rond het gemiddelde) wordt geminimaliseerd. De totale variantie binnen de clusters wordt aangeduid met de within-cluster sum of squares (WSS). Hoe kleiner de WSS, hoe homogener de observaties binnen elk cluster zijn (Everitt et al., 2011). Het algoritme begint met k startwaarden, die fungeren als voorlopige k groepsgemiddelden (clustercentra). Er zijn verschillende manieren om de beginwaarden te specificeren, zoals willekeurige toewijzing of het gebruik van meerdere startpunten om een robuustere oplossing te verkrijgen. In dit onderzoek is gekozen voor een vaste random seed (42), zodat de resultaten reproduceerbaar

zijn (Vattani, 2011). Alle analyses zijn uitgevoerd in Stata (versie 19BE), waarbij gebruik is gemaakt van consistente scripting en een vaste random seed om reproduceerbaarheid te waarborgen.

Voor de uitvoering van de clusteranalyse worden een aantal variabelen gebruikt als invoer. In k-means clustering worden observaties (in dit geval: deelnemers aan de instapeconomie) gepresenteerd als punten in een meerdimensionale ruimte, waarbij elke dimensie overeenkomt met één van de geselecteerde variabelen. De clustering wordt vervolgens gebaseerd op de afstanden tussen deze punten. Het is daarom belangrijk dat de geselecteerde variabelen kenmerken weerspiegelen op basis waarvan zinvolle groepsonderscheidingen kunnen worden gemaakt (Kaufman & Rousseeuw, 1990). Dit onderzoek gebruikt een reeks aan welzijn gerelateerde indicatoren als invoer voor de clusteranalyse. Er is gekozen voor welzijnsindicatoren, omdat deze direct inzicht geven in de levenskwaliteit van de deelnemers en daarom naar verwachting het meest relevant zijn voor het identificeren van betekenisvolle subgroepen. Al deze variabelen zijn afkomstig van de gesloten vragen uit de vragenlijst en zijn kwantitatief meetbaar. Omdat k-means clustering afhankelijk is van numerieke invoer en afstandsberoeeningen, zijn alle categorische en ordinale variabelen gehercodeerd naar numerieke waarden. De welzijnsvariabelen die worden gebruikt als invoer voor de clusteranalyse zijn: gezondheid, slaapkwaliteit, stress, financiële gezondheid, hoe vaak iemand buitenkomt, sociale interactie, vrijheid en geluk (Tabel 2).

Aangezien de welzijnsvariabelen zijn gemeten op verschillende schalen (1-5, 1-7 of 1-9) is het belangrijk om deze eerst de standaardiseren alvorens ze te gebruiken als invoer van de clusteranalyse. Zonder correctie zouden variabelen met grotere waarden (zoals de schaal van 1-9) zwaarder meetellen in de clusterindeling. Om dat te voorkomen zijn de welzijnsvariabelen vooraf gestandaardiseerd naar z-scores met een gemiddelde van 0 en een standaarddeviatie van 1. Dit zorgt ervoor dat alle variabelen een gelijke invloed hebben in het clusteringsproces. De set van gestandaardiseerde welzijnsvariabelen vormt de invoer voor het k-means algoritme (Everitt et al., 2011).

Tabel 2.***Vragen, schalen en interpretatie van welzijnsvariabelen.***

Variabele	Vraag	Schaal	Betekenis schaal
Gezondheid (<i>gezond</i>)	Hoe gezond voel jij je?	1 – 9	1 = helemaal niet gezond; 9 = heel gezond
Slaapkwaliteit (<i>slaap</i>)	Hoe goed heb je de afgelopen 4 weken geslapen?	1 – 9	1 = heel slecht; 9 = heel goed
Stressniveau (<i>stress</i>)	Hoeveel stress ervaar je in een week?	1 – 9	1 = heel veel stress; 9 = helemaal geen stress
Financiële gezondheid (<i>rondkomen</i>)	Ervaar je uitdagingen met rondkomen?	1 – 9	1 = ja, heel veel; 9 = nee, helemaal niet
Tijd buiten (<i>buiten</i>)	Hoe vaak kom je buiten in de week, naast je instapbaan?	1 – 7	1 = minder dan één keer per week; 7 = elke dag minstens een uur
Sociale interactie (<i>gesprek</i>)	Hoe vaak heb je een gesprek (minimaal 15 min) met andere mensen in de week? Dit mag in persoon zijn, (video)bellen, of chatten via social media.	1 – 5	1 = niet; 5 = 3x per dag of meer
Vrijheid (<i>vrijheid</i>)	Ervaar je vrijheid?	1 – 9	1 = helemaal geen vrijheid; 9 = heel veel vrijheid
Geluk (<i>gelukkig</i>)	Hoe gelukkig ben je met je leven op dit moment?	1 – 9	1 = helemaal niet gelukkig; 9 = heel gelukkig

Noot. Alle variabelen zijn zodanig geschaald dat een hogere score een positiever welzijnsbeeld weergeeft. De items zijn voorafgaand aan de clusteranalyse gestandaardiseerd zodat alle variabelen een gelijke invloed hebben in het clusteringsproces (Everitt et al., 2011).

Uit het theoretisch kader blijkt dat sociaaleconomische kenmerken belangrijke verklarende factoren kunnen zijn voor verschillen in welzijnsbeleving bij mensen met ‘multiproblematiek’. Deze variabelen worden daarom gebruikt voor het interpreteren van de

gevormde clusters. Om te onderzoeken of deze kenmerken systematisch verschillen tussen clusters, worden aanvullende statistische toetsen uitgevoerd, waaronder Fisher's exact-toets (voor categorische variabelen) en ANOVA of de Kruskal–Wallis toets (voor continue variabelen).

Op basis van het latente deprivatiemodel van Jahoda (1982), het vitaminemodel van Warr (1987) en de agency-theorie van Fryer (1986) wordt ook verwacht dat deelname aan de instapeconomie positief samenhangt met welzijn. Omdat alle respondenten in dit onderzoek reeds deelnemen aan het programma, wordt deelname geoperationaliseerd als de duur van deelname (in maanden) op het moment van het invullen van de vragenlijst.

4.6 Beschrijvende statistieken

Nu duidelijk is welke variabelen zijn geselecteerd en hoe deze zijn voorbereid voor de clusteranalyse, biedt deze paragraaf een overzicht van de verdeling van deze variabelen onder de deelnemers aan de instapeconomie. De beschrijvende statistieken geven inzicht in hoe de deelnemers op de verschillende welzijnsdomeinen scoren, evenals in de spreiding van relevante achtergrondkenmerken zoals geslacht, gezinssituatie, opleidingsniveau, taaltevredenheid en duur van deelname. De verschillende sociaaleconomische achtergrondkenmerken en de duur van deelname aan de instapeconomie worden in het volgende hoofdstuk gebruikt om de welzijnsprofielen te duiden en mogelijke verklarende patronen te identificeren.

Tabel 3 toont de kernstatistieken van de acht welzijnsvariabelen die als invoer zijn gebruikt voor de clusteranalyse. De hoogste gemiddelde scores worden gevonden op de variabelen vrijheid ($M = 7,16$, $SD = 2$) en geluk ($M = 6,37$, $SD = 2,31$), terwijl financiële gezondheid ($M = 4,77$, $SD = 2,34$) een van de laagste scores vertoont. Deze combinatie wijst erop dat veel deelnemers moeite hebben met rondkomen, maar zich desondanks relatief gelukkig en vrij voelen. De standaarddeviaties van de meeste variabelen ($SD \geq 2$) wijzen op aanzienlijke verschillen tussen deelnemers, wat de relevantie benadrukt van het verder analyseren van deze heterogeniteit met behulp van clusteranalyse.

Tabel 3.***Beschrijvende statistieken van welzijnsvariabelen.***

Variabele	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	Min	Max
Gezondheid (<i>gezond</i>)	75	5,28	2,57	1	9
Slaapkwaliteit (<i>slaap</i>)	75	5,44	2,41	1	9
Stressniveau (<i>stress</i>)	75	5,16	2,34	1	9
Financiële gezondheid (<i>rondkomen</i>)	75	4,77	2,34	1	9
Tijd buiten (<i>buiten</i>)	75	5,69	1,64	2	7
Sociale interactie (<i>gesprek</i>)	75	4,04	1,11	2	5
Vrijheid (<i>vrijheid</i>)	75	7,16	2	1	9
Geluk (<i>gelukkig</i>)	75	6,37	2,31	1	9

Noot. *M* = gemiddelde; *SD* = standaarddeviatie. De weergegeven waarden zijn gebaseerd op een subsample van respondenten (*n* = 75) die op alle welzijnsvariabelen complete data hebben ingevuld.

Alleen de variabelen tijd buiten en sociale interactie tonen een standaarddeviatie onder de 2. Dit komt doordat deze variabelen worden gemeten op een andere schaal dan de overige welzijnsvariabelen (1 tot 7 voor tijd buiten en 1 tot 5 voor sociale interactie). Daarom zijn de welzijnsvariabelen voorafgaand aan de clusteranalyse gestandaardiseerd (zie 4.5). Dit voorkomt dat sommige variabelen zwaarder meetellen dan andere in het clusteringproces.

Om de gevormde clusters later beter te kunnen duiden, zijn ook de verdelingen van geslacht, gezinssituatie, en opleidingsniveau in kaart gebracht (Tabel 4). Zo blijkt dat twee derde van de respondenten vrouw is en dat een groot deel van de deelnemers alleenstaand is of zonder partner met kind(eren).

De verdeling van opleidingsniveaus onder deelnemers laat zien dat 35,21% van de deelnemers geen opleiding heeft afgerond of enkel basisonderwijs volgde. Daarnaast is 35,21% praktisch opgeleid (vmbo, mbo) en 29,58% theoretisch opgeleid (havo, vwo, hbo, wo). De relatief hoge aanwezigheid van deelnemers zonder opleiding of met enkel basisonderwijs benadrukt de kwetsbare sociaaleconomische positie van een aanzienlijk deel van de groep. Tegelijkertijd wijst de aanwezigheid van deelnemers met een theoretisch opleidingsniveau op een zekere interne diversiteit binnen de doelgroep zoals benoemd in het theoretisch kader (CBS, 2023; Bijkerk & Otto, 2025).

Tabel 4.***Beschrijvende statistieken van categorische sociaaleconomische variabelen.***

Variabele	Categorie	Frequentie	Percentage
Geslacht	Man	25	33,33%
	Vrouw	50	66,67%
	<i>Totaal</i>	75	100,00%
Gezinssituatie	Alleenstaand	24	33,33%
	Partner met kind(eren)	19	26,39%
	Partner zonder kind(eren)	6	8,33%
	Zonder partner met kind(eren)	23	31,94%
	<i>Totaal</i>	72	100,00%
Opleidingsniveau	Geen opleiding	10	14,08%
	Basisschool	15	21,13%
	VMBO op de middelbare school	14	19,72%
	HAVO op de middelbare school	8	11,27%
	VWO op de middelbare school	3	4,23%
	Middelbaar beroepsonderwijs (MBO)	11	15,49%
	Hoger beroepsonderwijs (HBO)	5	7,04%
	Wetenschappelijk onderwijs (WO)	5	7,04%
	<i>Totaal</i>	71	100%

Daarnaast zijn ook de zelfbeoordeelde taalvaardigheid, leeftijd en duur van deelname opgenomen (Tabel 5). De gemiddelde tevredenheid over de eigen taalvaardigheid ligt met een score van 7,19 relatief hoog, wat suggereert dat veel deelnemers zichzelf als voldoende taalvaardig beschouwen.

Tabel 5.***Beschrijvende statistieken van continue sociaaleconomische variabelen en instapduur.***

Variabele	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	Min	Max
Taaltevredenheid (1–9) ¹	73	7,19	2,04	1	9
Leeftijd (in jaren)	72	46,92	9,1	24	67
Duur instapwerk (in maanden)	70	17,22	11,79	0,25	36

¹ Gemeten op een schaal van 1 (zeer ontevreden) tot 9 (zeer tevreden).

Taaltevredenheid wordt in dit onderzoek gebruikt als proxy voor daadwerkelijke taalvaardigheid. Deze keuze is voornamelijk ingegeven door praktische overwegingen: in de vragenlijst is geen objectieve taaltoets opgenomen. Naast algemene taaltevredenheid zijn er acht alternatieve vragen over taal, waarin deelnemers worden gevraagd of zij bepaalde handelingen in het Nederlands kunnen uitvoeren, zoals een brood bestellen bij de bakker, iets

uitleggen aan een arts, een brief van de gemeente lezen of een zakelijk gesprek voeren. Deze vragen zijn minder abstract dan algemene tevredenheid, maar nog steeds geen objectieve metingen van taalvaardigheid. Er is voor algemene taaltevredenheid gekozen omdat deze variabele gemeten is op een schaal van 1 tot 9, wat aanzienlijk meer variatie en nuance biedt dan de alternatieve taalitems in de vragenlijst die worden gemeten op een schaal van 1 tot 3 (“nee”, “ja, een beetje”, “ja, helemaal”).

Eerder onderzoek laat zien dat zelfpercepties van taalvaardigheid waardevolle informatie kunnen bieden over het daadwerkelijke taalgebruik van sprekers in alledaagse contexten zoals werk, zorg of sociale interactie (Luque et al., 2025; Hržica et al., 2024). Zelfevaluaties geven bovendien inzicht in de mate waarin iemand zich zeker voelt in het gebruik van taal, wat op zichzelf relevant kan zijn voor participatie en welzijn. Tegelijkertijd kent deze benadering duidelijke beperkingen. Zelfbeoordelingen kunnen beïnvloed worden door over- of onderschatting, culturele verschillen in bescheidenheid of trots, en verschillen in referentiekader (Luque et al., 2025). Dezelfde score kan dus uiteenlopende niveaus van feitelijke taalvaardigheid maskeren. Deze beperkingen zijn meegenomen in de interpretatie van de resultaten, waarbij in paragraaf 5.5 nader wordt onderzocht in hoeverre patronen standhouden bij gebruik van alternatieve taalitems gericht op het uitvoeren van concrete handelingen.

Tot slot laat Tabel 5 zien dat de gemiddelde leeftijd van de deelnemers rond de 47 jaar ligt en dat de gemiddelde duur van deelname aan de instapeconomie ongeveer 17 maanden bedraagt ($SD = 11,79$). Dit wijst erop dat veel deelnemers al enige tijd deelnemen aan de instapeconomie.

4.7 Bepalen van het optimale aantal clusters

Een essentieel onderdeel van k-means clustering is de keuze voor het aantal clusters (k). Omdat k vooraf gespecificeerd moet worden, zijn twee verschillende validatiemethoden toegepast om de meest geschikte waarde te bepalen: de elleboogmethode en de Calinski–Harabasz index. Beide methoden zijn bedoeld om een balans te vinden tussen interne homogeniteit binnen clusters en externe heterogeniteit tussen clusters.

De elleboogmethode is een visuele techniek waarbij de within-cluster sum of squares (WSS) wordt berekend voor verschillende waarden van k , in dit geval $k = 2$ t/m 6 . De WSS is de som

van de kwadratische afstanden tussen deelnemers en het centrum van het cluster waarin zij zijn ingedeeld. Deze maat geeft aan hoe dicht deelnemers binnen een cluster bij het gemiddelde welzijnsprofiel liggen (Everitt et al., 2011). De vergelijking van de WSS is als volgt:

$$WSS = \sum_{i=1}^k \sum_{x \in C_i} ||x - \mu_i||^2$$

k = aantal clusters

C_i = cluster i

μ_i = clustercentrum cluster i

x = welzijnsprofiel van één deelnemer in cluster i

In deze formule wordt elke deelnemer voorgesteld als een punt in een meerdimensionale ruimte, waarbij elke dimensie overeenkomt met een welzijnsvariabele. De scores op alle dimensies samen vormen het volledige welzijnsprofiel van een deelnemer. Voor deze multivariate data (meerdere variabelen/dimensies per observatie) is het noodzakelijk om een maat te hebben voor de afstand tussen punten in een ruimte met meer dan twee dimensies. Deze afstand geeft weer in hoeverre deelnemers op verschillende welzijnsdimensies van elkaar verschillen (Everitt et al., 2011). Stata maakt automatisch gebruik van de Euclidische afstand voor het berekenen van de afstand tussen de welzijnsprofielen van de deelnemers in de k-means clustering:

$$d(a, b) = \sqrt{\sum_{j=1}^p (a_j - b_j)^2}$$

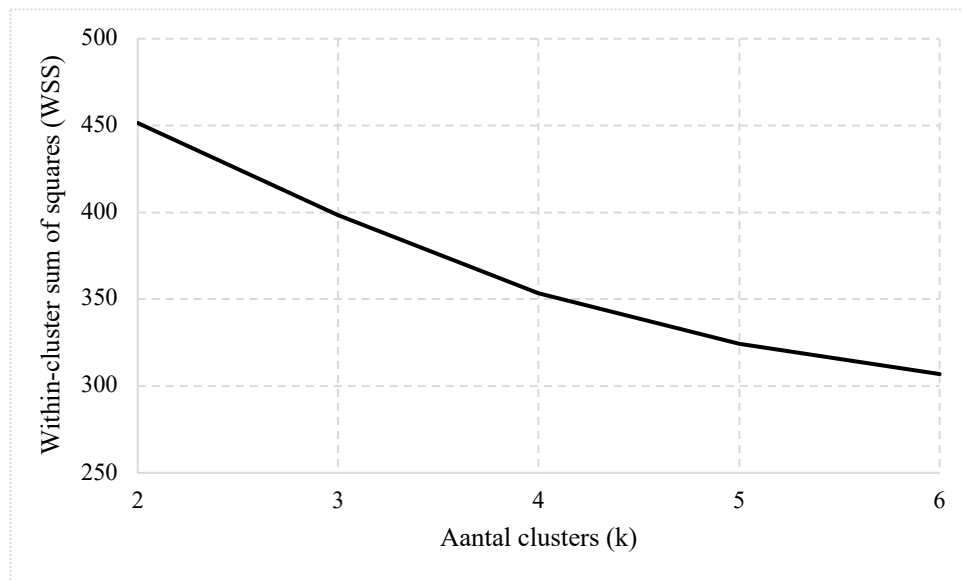
p = aantal dimensies (welzijnsvariabelen)

a, b = twee deelnemers

a_j, b_j = score van deelnemer a of b op dimensie j

Deze methode gaat ervan uit dat alle variabelen een gelijke schaal hebben en onafhankelijk van elkaar zijn. Om gelijke invloed van alle variabelen te garanderen, zijn de welzijnsvariabelen daarom vooraf gestandaardiseerd naar z-scores (gemiddelde = 0; standaarddeviatie = 1), zoals besproken in paragraaf 4.5. Hierdoor draagt elke variabele in gelijke mate bij aan de berekening van de Euclidische afstand.

De resulterende ellebooggrafiek (Figuur 2) toont de WSS-waarden voor $k = 2$ tot en met $k = 6$. Zoals verwacht daalt de WSS naarmate het aantal clusters toeneemt, aangezien meer clusters leiden tot minder spreiding binnen elk cluster. Vanaf een bepaald punt levert een extra cluster echter nauwelijks nog winst op in termen van interne homogeniteit. Dit kantelpunt wordt het ‘elleboogpunt’ genoemd. Hoewel dit punt in Figuur 2 niet heel duidelijk zichtbaar is, lijkt de afname van de WSS bij $k = 4$ enigszins af te vlakken. Dit suggereert dat vier clusters een goede balans bieden tussen interne homogeniteit en eenvoud van interpretatie.

Figuur 2: Ellebooggrafiek.

Omdat het aflezen van het elleboogpunt enige subjectiviteit met zich meebrengt, is daarnaast de Calinski–Harabasz (CH) index berekend (Caliński & Harabasz, 1974). Deze index is gebaseerd op de verhouding tussen de between-cluster sum of squares (BSS) en de within-cluster sum of squares (WSS), gewogen naar het aantal clusters en observaties:

$$CH = \frac{BSS/(k - 1)}{WSS/(n - k)}$$

BSS = between sum of squares (variantie tussen clusters)

WSS = within sum of squares (variantie binnen clusters)

k = aantal clusters

n = aantal observaties

Een hogere CH-waarde wijst op meer uitgesproken en beter gescheiden clusters (Caliński & Harabasz, 1974). Zoals te zien in Tabel 6, is de hoogste CH-score gevonden bij $k = 2$. Dit suggereert dat bij deze waarde de clusters het meest onderscheidend zijn, met een goede balans tussen interne samenhang en externe scheiding. Vogel & Wong (1979) benadrukken echter dat de hoogste CH-indexscore niet altijd de meest interpreteerbare of bruikbare clusteroplossing is, vooral niet bij complexe of ruisgevoelige datasets

Tabel 6.

Calinski–Harabasz-index voor $k = 2$ t/m 6.

k	CH-index
2	25,97
3	19,29
4	17,33
5	15,53
6	13,72

Noot. De Calinski-Harabasz index is een maatstaf voor de clusteringkwaliteit. Hogere waarden suggereren meer onderscheid tussen clusters.

De twee methoden wijzen dus elk op een andere optimale waarde van k . Waar de Calinski–Harabasz-index kiest voor $k = 2$, duidt de elleboogmethode op $k = 4$. De verschillende uitkomsten van beide methoden zijn niet ongebruikelijk. De Calinski–Harabasz index is gevoeliger voor duidelijke scheidslijnen tussen compacte clusters, en geeft daarom de voorkeur aan oplossingen met robuuste, sterk onderscheiden groepen. De elleboogmethode kijkt vooral naar het punt waarop extra clusters weinig toevoegen aan de interne samenhang. Hoewel de methoden tot verschillende aanbevelingen komen, bieden ze elk waardevolle inzichten in de structuur van de data. Het volgende hoofdstuk maakt op basis van deze bevindingen een weloverwogen keuze voor het aantal clusters, gevolgd door een inhoudelijke bespreking van de resultaten van de clusteranalyse.

5. Resultaten

Dit hoofdstuk presenteert de resultaten van de clusteranalyse die is uitgevoerd op de welzijnsgegevens van deelnemers aan de instapeconomie. Doel van deze analyse is om subgroepen met vergelijkbare welzijnsprofielen te identificeren onder deelnemers aan de instapeconomie en om te onderzoeken in hoeverre deze welzijnsprofielen samenhangen met sociaaleconomische achtergrondkenmerken en de duur van deelname aan het programma.

De analyse start met een verantwoording van de clusterkeuze. Daarna volgt een beschrijving van de verschillende welzijnsprofielen en hun relatie tot factoren zoals geslacht, gezinssituatie, opleiding, taalvaardigheid en leeftijd. Ook komt aan bod of langer deelnemen aan de instapeconomie gepaard gaat met hoger ervaren welzijn. Tot slot toetsen gevoeligheidsanalyses de robuustheid van de bevindingen.

5.1 Verantwoording clusterkeuze

In het vorige hoofdstuk kwam naar voren dat de twee validatiemethoden, de elleboogmethode en de Calinski–Harabasz index, elk een andere waarde van k aanduiden als optimaal. De elleboogmethode suggereert een knikpunt bij $k = 4$, terwijl de Calinski–Harabasz index zijn hoogste waarde bereikt bij $k = 2$. Deze paragraaf beargumenteert waarom er in dit onderzoek voor is gekozen om in de hoofdanalyses uit te gaan van $k = 2$.

De elleboogmethode is een visuele techniek waarbij gekeken wordt naar het punt waarop de afname in binnen-cluster variantie (WSS) begint af te vlakken. In deze grafiek is $k = 4$ inderdaad het eerste punt waarop deze afname zichtbaar vertraagt, wat duidt op afnemende meerwaarde van extra clusters. Belangrijk hierbij is echter dat de elleboogmethode per definitie pas vanaf $k = 3$ een knik kan aanduiden. Bij $k = 2$ ontbreekt immers een referentiepunt aan de linkerkant. Dit maakt dat $k = 2$ bij deze methode nooit als ‘elleboogpunt’ herkend kan worden, zelfs als het inhoudelijk of statistisch wél de meest logische clustering is.

De Calinski–Harabasz index biedt een meer objectieve evaluatie door de verhouding te berekenen tussen de variantie tussen clusters en de variantie binnen clusters, gecorrigeerd voor het aantal groepen. In dit onderzoek laat de CH-index de hoogste score zien bij $k = 2$. Dit wijst

erop dat de tweedeling bij deze waarde zorgt voor het grootste contrast tussen groepen, met tegelijk zo min mogelijk spreiding binnen de groepen zelf. Hogere waarden van k leiden tot dalende CH-scores, wat suggereert dat extra clusters vooral ruis introduceren en de onderscheidenheid tussen groepen juist verminderen.

Ook de interpretatie van de clusters speelt een belangrijke rol in deze keuze (Vogel & Wong, 1979). De tweedeling bij $k = 2$ laat een helder onderscheid zien tussen twee groepen met duidelijk verschillende welzijnsprofielen. Deze indeling sluit goed aan bij het theoretisch kader waarin werd geschetst dat ‘multiproblematiek’ zich vaak manifesteert als een stapeling van tekorten op meerdere domeinen. Tegelijkertijd sluit de eenvoud van een tweedeling beter aan bij het doel van dit onderzoek: het bieden van beleidsmatig bruikbare inzichten in relevante subgroepen binnen een sociaal kwetsbare doelgroep.

Hoewel de clusteroplossing met $k = 3$ extra nuance biedt, bleken de toegevoegde groepen bij de vergelijking op sociaaleconomische kenmerken en instapduur grotendeels variaties op de bestaande tweedeling. De keuze voor $k = 2$ is daarmee niet alleen statistisch onderbouwd, maar ook inhoudelijk verdedigbaar. Tegelijkertijd laat de driedeling bij $k = 3$ belangrijke inhoudelijke verschillen zien in de wijze waarop ‘multiproblematiek’ zich manifesteert binnen de doelgroep. Deze clusteroplossing wordt daarom aanvullend gebruikt om de gelaagdheid van ‘multiproblematiek’ nader te onderzoeken in de volgende paragraaf.

In paragraaf 5.5 presenteert aanvullende gevoeligheidsanalyses, waaronder de clusteroplossing met $k = 4$. Dit biedt een extra toets op de robuustheid van de gekozen indeling en laat zien dat de gevonden patronen grotendeels standhouden.

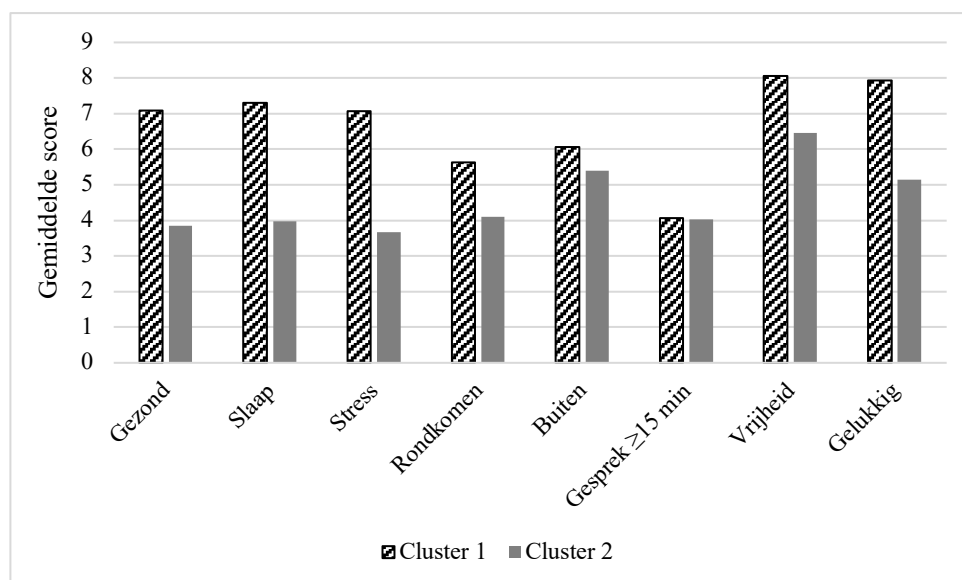
5.2 Welzijnsprofielen

Deze paragraaf presenteert de resultaten van de eerste deelvraag, *welke en hoeveel welzijnsprofielen kunnen worden geïdentificeerd onder deelnemers aan de instapeconomie?* De welzijnsprofielen zijn gebaseerd op acht welzijnsvariabelen: gezondheid, slaapkwaliteit, stress, financiële gezondheid, hoe vaak iemand buitenkomt, sociale interactie, vrijheid en geluk. Hoewel de clusteroplossing met $k = 2$ methodologisch de voorkeur heeft (zie paragraaf 5.1), biedt de oplossing met $k = 3$ aanvullende inzichten in de onderliggende heterogeniteit binnen

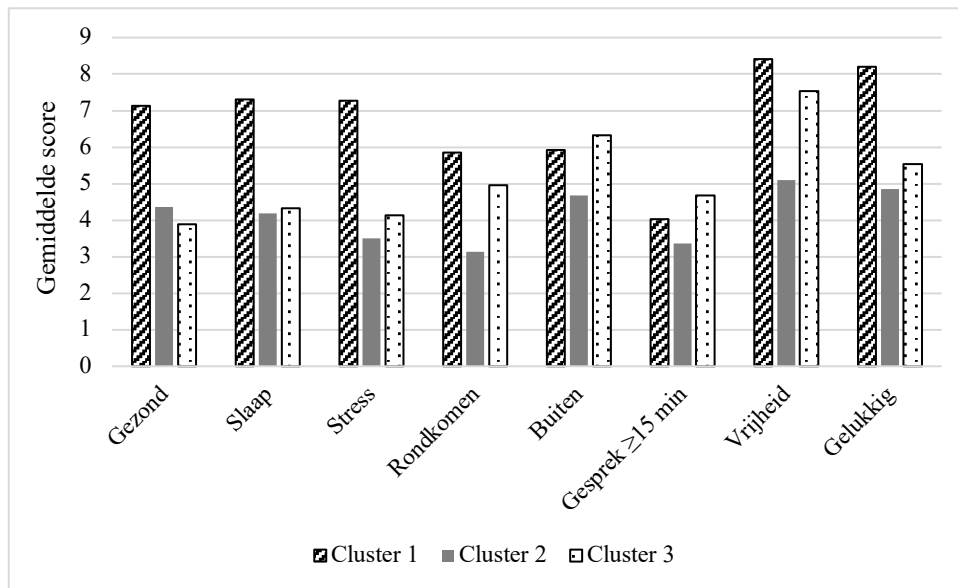
de populatie. Hieronder worden beide clusteroplossingen gepresenteerd en vergeleken, om zo een genuanceerd beeld te schetsen van de verschillende welzijnsprofielen onder de deelnemers.

De grafieken in Figuur 3 en 4 tonen de gemiddelde scores op acht welzijnsvariabelen per cluster voor respectievelijk $k = 2$ en $k = 3$. Bij de clusteroplossing met $k = 2$ bestaat cluster 1 uit 30 observaties en cluster 2 uit 45 ($n = 75$). Bij $k = 3$ bestaat cluster 1 uit 29 observaties, cluster 2 uit 22 en cluster 3 uit 24 ($n = 75$).

Alhoewel de clusteranalyse zelf is gebaseerd op gestandaardiseerde versies van de welzijnsvariabelen, presenteren Figuur 4 en 5 de oorspronkelijke, niet gestandaardiseerde welzijnsscores, zodat de verschillen tussen clusters makkelijker geïnterpreteerd kunnen worden met de originele schalen. Zes van de acht welzijnsvariabelen zijn gemeten op een schaal van 1 tot 9: gezondheid (*gezond*), slaapkwaliteit (*slaap*), stressniveau (*stress*), financiële gezondheid (*rondkomen*), vrijheid (*vrijheid*) en geluk (*gelukkig*). De gedragsmatige variabelen die meten hoe vaak iemand buiten komt (*buiten*) en hoe vaak iemand een sociale interactie heeft (*gesprek ≥ 15 min*) hebben kleinere schalen (1-7 en 1-5 respectievelijk). Dit betekent dat de spreiding tussen deelnemers bij deze variabelen per definitie beperkter is dan bij de overige welzijnsvariabelen die een schaal van 1-9 hebben. In zowel Figuur 3 als 4 zijn dit dan ook de welzijnsvariabelen waarbij de verschillen tussen clusters het kleinst zijn.

Figuur 3: Gemiddelde scores op welzijnsvariabelen per cluster voor $k = 2$.

Figuur 4: Gemiddelde scores op welzijnsvariabelen per cluster voor $k = 3$.

Uit Figuur 3 en 4 zijn enkele belangrijke patronen af te leiden. De clusterindeling met $k = 2$ laat een duidelijke tweedeling zien: cluster 2 scoort structureel lager dan cluster 1 op alle welzijnsdimensies. De grootste verschillen doen zich voor bij gezondheid, slaapkwaliteit, stress en geluk, waar de scores ongeveer drie punten verschillen op een schaal van negen. Ook op het gebied van financiële gezondheid en vrijheid is het verschil substantieel, met gemiddeld anderhalve punt. De gedragsmatige variabelen (hoe vaak iemand buiten komt en sociale interactie) laten de kleinste verschillen zijn, wat deels te verklaren is door de beperkte schalen waarop deze dimensies zijn gemeten.

De clusterindeling met $k = 3$ bevestigt dit algemene patroon, maar introduceert meer nuance. Cluster 1 scoort gemiddeld het hoogst op vrijwel alle dimensies, terwijl cluster 2 opnieuw het laagst scoort. Cluster 3 bevindt zich op de meeste dimensies tussen deze twee uitersten in en vorm daarmee een middenprofiel. Opvallend is dat cluster 3 op gezondheid zelfs iets lager scoort dan cluster 2, terwijl het de hoogste scores van alle clusters laat zien op de gedragsmatige dimensies.

Deze resultaten geven een eerste indicatie van de verschillende lagen waarin ‘multiproblematiek’ zich onder deelnemers van de instapeconomie manifesteert. In beide clusteroplossingen komt een consistent profiel naar voren van een groep die op vrijwel alle welzijnsdomeinen laag scoort. Deze groep (zichtbaar als cluster 2 bij $k = 2$ en opnieuw als cluster 2 bij $k = 3$) laat lage scores zien op fysieke en mentale gezondheid, sociale relaties, financiële situatie en subjectief welzijn. Dit profiel weerspiegelt het idee van

‘multiproblematiek’ zoals beschreven in de literatuur: een stapeling van problemen op verschillende levensdomeinen die onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden en elkaar versterken (Reinhoudt-den Boer et al., 2021).

Hoewel de driedeling bij $k = 3$ meer variatie toont, blijft de fundamentele tweedeling tussen een structureel kwetsbare en een relatief veerkrachtige groep zichtbaar in stand. Het derde cluster introduceert echter meer gelaagdheid. In dit middencluster wisselen relatief hoge en lage welzijnsscores elkaar af. Zo scoort het middencluster op het gebied van gezondheid zelfs iets lager dan de kwetsbaarste groep en laat het de hoogste scores zien op de gedragsmatige dimensies. Daarmee laat dit welzijnsprofiel zien dat ‘multiproblematiek’ niet bij alle deelnemers in gelijke mate of vorm voorkomt. Terwijl één cluster te maken heeft met een breed welzijnstekort en een ander overwegend positief scoort, vormt het middencluster een gemengde groep waarin problemen op sommige dimensies groter zijn dan op andere dimensies. Zo suggereren de resultaten dat deze groep ondanks minder gunstige gezondheidspercepties mogelijk actiever deelneemt aan het dagelijks leven dan de andere twee clusters.

Kortom, de resultaten laten zien dat binnen de doelgroep van de instapeconomie meerdere welzijnsprofielen te onderscheiden zijn, waarbij één groep structureel laag scoort op alle levensdomeinen. Tegelijk toont de aanwezigheid van een middencluster bij $k = 3$ dat ‘multiproblematiek’ ook in mildere of specifiekere vormen kan voorkomen. De volgende paragraaf onderzoekt hoe deze verschillende welzijnsprofielen zich verhouden tot de sociaaleconomische achtergrondkenmerken van de deelnemers.

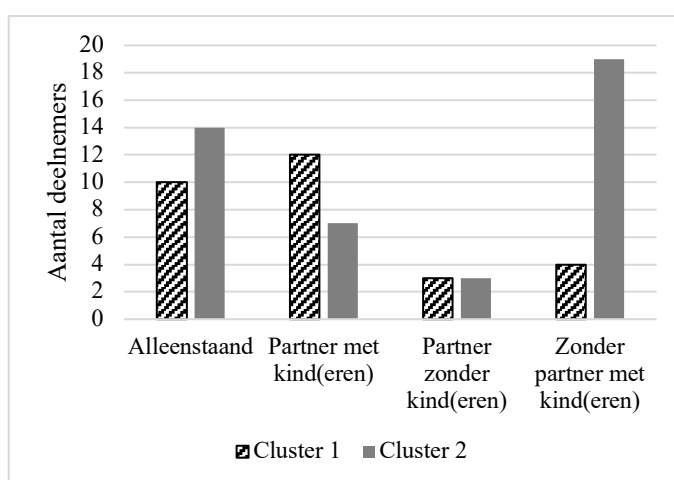
5.3 Sociaaleconomische achtergrondkenmerken en welzijnsprofielen

Na het identificeren van verschillende welzijnsprofielen onder de deelnemers aan de instapeconomie, is de volgende stap in dit onderzoek om te bekijken hoe deze welzijnsprofielen samenhangen met de sociaaleconomische achtergrondkenmerken van de deelnemers. Deze paragraaf vergelijkt de clusters voor $k = 2$ op gebied van geslacht, gezinssituatie, leeftijd, opleidingsniveau en taalvaardigheid. Deze achtergrondkenmerken worden in eerder onderzoek vaak in verband gebracht met verschillen in welzijn (CBS, 2023; Bijkerk & Otto, 2025) en bieden verder inzicht in de samenstelling van de verschillende welzijnsprofielen. Figuur 5 toont de verschillen in sociaaleconomische achtergrondkenmerken tussen de twee clusters.

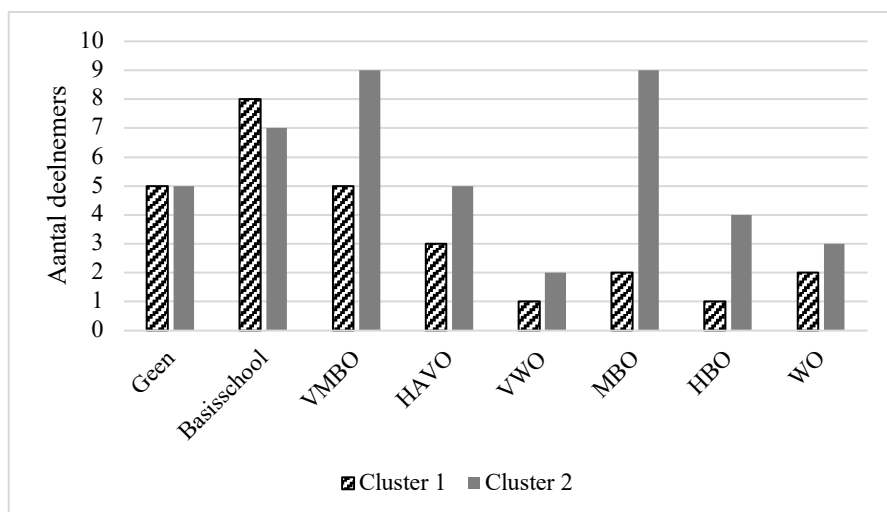
Figuur 5: Verdeling van sociaaleconomische achtergrondkenmerken per cluster ($k = 2$).

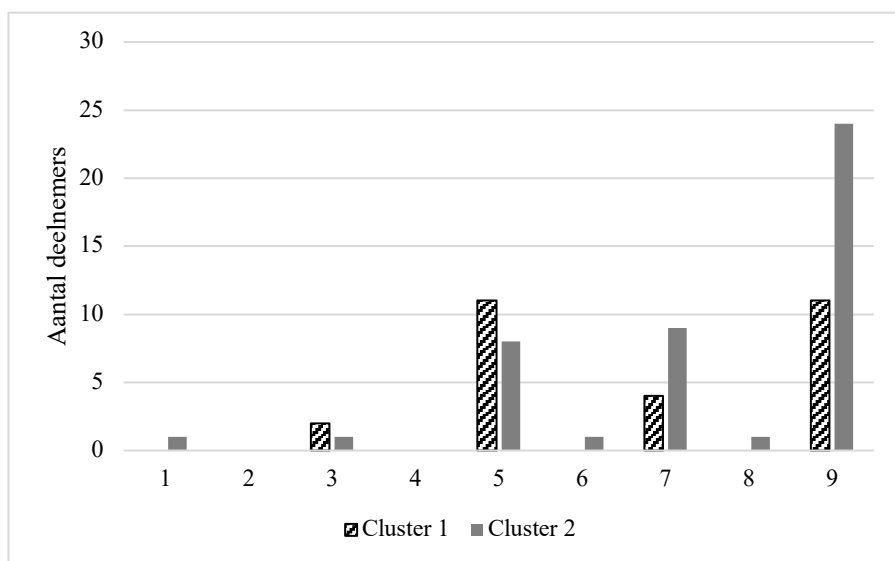
Figuur 5a: Geslacht per cluster ($k = 2$).

Figuur 5a: Gezinssituatie per cluster ($k = 2$).

Figuur 5c: Opleidingsniveau per cluster ($k = 2$).

Figuur 5d: Taalvaardigheid per cluster ($k = 2$).

De vergelijking van de sociaaleconomische achtergrondkenmerken tussen de twee clusters laat een aantal patronen zien. Hoewel de verschillen tussen de clusters bij sommige achtergrondkenmerken (zoals geslacht) beperkt zijn, worden bij andere achtergrondkenmerken (zoals gezinssituatie) duidelijke verschillen zichtbaar tussen deelnemers met hogere en lagere welzijnsscores. Zoals eerder vermeld, bestaat cluster 1 uit 30 observaties en cluster 2 uit 45 ($n = 75$).

Binnen beide clusters zijn vrouwen in de meerderheid, wat overeenkomt met de algemene geslachtsamenstelling van de deelnemers die bestaat uit 50 vrouwen en 25 mannen (Figuur 5a). Zowel in cluster 1 (met relatief hoge welzijnsscores) als in cluster 2 (met lagere scores) zijn vrouwen dominant aanwezig. Er is dus geen zichtbaar verschil in geslachtsverdeling tussen de twee clusters, in tegenstelling tot hypothese 2a. Deze observatie wordt ondersteund door de uitkomst van de Fisher's exact-toets, die geen significant verschil aantoonde voor de geslachtsverdeling tussen de clusters ($p = .803$).

De verdeling van gezinssituaties over de twee clusters laat een groter contrast zien (Figuur 5b). Cluster 2 bestaat voor een groot deel uit deelnemers zonder partner met kind(eren) ($n = 19$), terwijl deze groep in cluster 1 relatief klein is ($n = 4$). Ook bevat cluster 2 meer alleenstaanden dan cluster 1 ($n = 14$ en $n = 10$ respectievelijk). Omgekeerd komen deelnemers met een partner en kind(eren) juist vaker voor in cluster 1 ($n = 12$) dan in cluster 2 ($n = 7$). Het aantal deelnemers met partner zonder kind(eren) is voor beide clusters gelijk ($n = 3$). Deze resultaten suggereren dat deelnemers in een kwetsbare gezinsstructuur (zonder partner al dan niet met kinderen) vaker behoren tot de groep met lagere welzijnsscores. Deze verschillen in gezinssituatie tussen beide clusters zijn statistisch significant (*Fisher's exact*, $p = .020$), wat de verwachting in hypothese 2b ondersteunt.

Ook het opleidingsniveau toont enkele verschillen tussen de clusters (Figuur 5c). In cluster 2 (met lagere welzijnsscores) komen relatief veel deelnemers voor met een praktische opleiding (vmbo, mbo) ($n = 9$ voor beide niveaus) vergeleken met cluster 1 ($n = 5$ en $n = 2$ respectievelijk). Daarnaast komen deelnemers met een hbo-diploma iets vaker voor in cluster 2 dan in cluster 1 ($n = 4$ en $n = 1$ respectievelijk). Voor de overige opleidingsniveaus zijn de verschillen tussen de clusters beperkt. Hoewel deze visuele verdeling mogelijk wijst op een relatie tussen opleidingsniveau en welzijn, wijst de Fisher's exact-toets niet op een systematisch verschil tussen clusters, in tegenstelling tot hypothese 2c ($p = .718$).

In aansluiting hierop is ook gekeken naar het land waarin deelnemers hun opleiding hebben afgerond. Aangezien er in de vragenlijst geen directe informatie is verzameld over migratieachtergrond, is land van opleiding gebruikt als benadering voor migratieachtergrond. Deze keuze kent beperkingen, aangezien het land van opleiding niet noodzakelijk iets zegt over iemands herkomst of culturele achtergrond. Van de 63 deelnemers voor wie deze informatie beschikbaar was, heeft ongeveer de helft een opleiding buiten Nederland afgerond. In cluster 2 zijn de aantallen gelijk verdeeld ($n = 19$ voor beide categorieën), terwijl in cluster 1 iets meer deelnemers hun opleiding buiten Nederland hebben afgerond ($n = 15$ tegenover $n = 10$). Het verschil tussen de clusters is niet statistisch significant (*Fisher's exact*, $p = .454$), en er lijkt geen sprake van een duidelijk patroon dat samenhangt met het welzijnsprofiel.

De tevredenheid over de eigen taalvaardigheid laat wel meer verschillen zien tussen de clusters (Figuur 5d). De scores van beide clusters centreren zich rond de scores 5, 7 en 9. Voor alle overige scores geldt dat het aantal deelnemers per cluster beperkt is ($n \leq 3$). In cluster 2 (met lagere welzijnsscores) geeft het merendeel van de deelnemers zichzelf de hoogst mogelijke score ($n = 24$), terwijl deze score in cluster 1 minder dominant is ($n = 11$). In cluster 1 zijn de scores meer verspreid: vooral score 5 ($n = 11$) komt daar relatief vaak voor, (tegenover $n = 8$ in cluster 2). Score 7 komt weer vaker voor in cluster 2 ($n = 9$) dan in cluster 1 ($n = 4$), wat laat zien dat in cluster 2 de beoordelingen sterker geconcentreerd zijn aan de bovenkant van de schaal.

Deze verdeling is niet statistisch significant (*Fisher's exact*, $p = .279$), maar wijst mogelijk op verschillen in zelfperceptie tussen de groepen. Deelnemers met lagere welzijnsscores lijken vaker zeer tevreden over hun eigen taalvaardigheid dan deelnemers met hogere welzijnsscores. Deze uitkomst is opvallend, omdat de verwachting in hypothese 2d is dat beperkte taalvaardigheid juist gepaard gaat met lagere welzijnsscores. Dit roept de vraag op of tevredenheid over taalvaardigheid een geschikte maatstaf is om daadwerkelijke taalvaardigheid te meten. Zelfbeoordelingen weerspiegelen immers niet alleen feitelijke vaardigheid, maar ook inschattingen van eigen kunnen en de waarde die iemand aan taal hecht. Respondenten kunnen hun taalniveau overschatten of juist onderschatten, waardoor zelfrapportages regelmatig afwijken van de werkelijke taalvaardigheid (Clarke & Isphoring, 2017). Paragraaf 5.5 staat daarom stil bij alternatieve meetstrategieën voor taalvaardigheid.

Tot slot, verschilt de gemiddelde leeftijd van de deelnemers nauwelijks tussen de twee clusters (Tabel 7). In cluster 1 bedraagt de gemiddelde leeftijd 45,5 jaar ($SD = 9,34$), en in cluster 2 is dit 47,9 jaar ($SD = 8,91$). De assumptie van normaliteit is getoetst met behulp van Shapiro-Wilk en visuele inspectie via QQ-plots (zie Appendix A). Omdat er geen significante afwijking van normaliteit werd gevonden is een one-way ANOVA uitgevoerd om het verschil in leeftijd tussen beide clusters te toetsen. Deze test laat zien dat er geen significant verschil in leeftijd is tussen beide clusters, $F(1, 70) = 0.93$, $p = .338$. Leeftijd lijkt daarmee geen onderscheidende factor te zijn in de verdeling van welzijnsprofielen, in tegenstelling tot de verwachting in hypothese 2e.

Tabel 7.

Gemiddelde leeftijd per cluster ($k = 2$).

Cluster	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>
1	45,52	9,34	29
2	47,86	8,91	43
Totaal	46,92	9,1	72

Op basis van deze resultaten lijkt vooral de gezinssituatie een sociaaleconomisch kenmerk dat samenhangt met het welzijnsprofiel van deelnemers. Andere kenmerken, zoals geslacht, opleiding, taalvaardigheid en leeftijd, tonen minder duidelijke verschillen. De volgende paragraaf onderzoekt of de duur van deelname aan de instapeconomie samenhangt met het welzijnsprofiel.

5.4 De relatie tussen deelname aan de instapeconomie en welzijnsprofielen

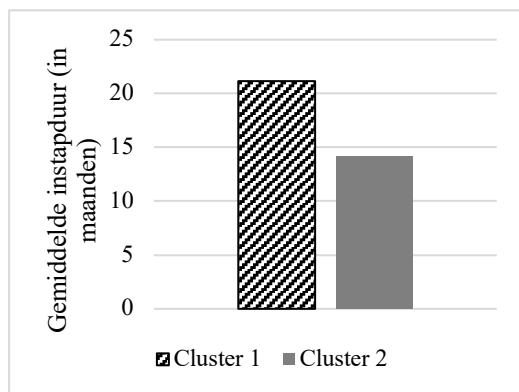
Naast sociaaleconomische achtergrondkenmerken kan ook de duur van deelname aan de instapeconomie een rol spelen in het verklaren van verschillen in welzijnsprofielen tussen clusters. Deze paragraaf onderzoekt daarom of er significante verschillen zijn in de verdeling van instapduur tussen de clusters volgens de verschillende clusteroplossingen. De resultaten worden gepresenteerd voor de clusteroplossingen met $k = 2$ en $k = 3$.

Voorafgaand aan de analyse is eerst onderzocht of de verdeling van instapduur normaal is verdeeld binnen de totale steekproef en per cluster voor de verschillende clusteroplossingen. Deze controle is uitgevoerd aan de hand van QQ-plots en getoetst met de Shapiro–Wilk toets.

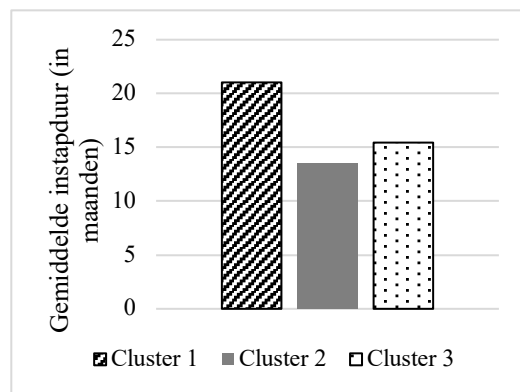
Zowel de visuele inspectie als de toetsresultaten wijzen op een significante afwijking van normaliteit in de totale steekproef. Ook op clusterniveau zijn er aanwijzingen voor niet-normaliteit (zie Appendix A). Gezien deze resultaten is ervoor gekozen om de Kruskal–Wallis toets te gebruiken als niet-parametrisch alternatief om verschillen in instapduur tussen clusters te toetsen.

De resultaten laten zien dat de gemiddelde instapduur per cluster varieert (Figuur 6).

Figuur 6: Gemiddelde instapduur per cluster (in maanden).

Figuur 6a: k = 2.

Figuur 6a: k = 3.

Figuur 6 laat zien dat deelnemers in cluster 1 (met relatief hoge welzijnsscores) gemiddeld gezien een langere instapduur hebben dan deelnemers in cluster 2 (met relatief lage welzijnsscores). Dit verschil is statistisch significant op het 5%-niveau voor $k = 2$ ($\chi^2(1) = 5,54$, $p = .019$) en benadert significantie op het 10%-niveau voor $k = 3$ ($\chi^2(2) = 5,025$, $p = .081$). Deze resultaten suggereren dat een langere periode van deelname aan de instapeconomie samenhangt met hogere welzijnsscores. Mogelijk wijst dit op een positief effect van langdurige deelname, al moet voorzichtig worden omgegaan met causale interpretaties. Dit ondersteunt de eerder geformuleerde hypothese dat deelname aan de instapeconomie positief samenhangt met welzijn.

5.5 Gevoeligheidsanalyses

Deze paragraaf presenteert twee methodologische gevoeligheidsanalyses: één gericht op de meetvaliditeit van taalvaardigheid, en één op de robuustheid van de clusteroplossingen $k = 2$ en $k = 3$. Beide analyses dienen als controle op de betrouwbaarheid van de eerder gevonden patronen in welzijnsprofielen.

De eerste gevoeligheidsanalyse richt zich op de wijze waarop taalvaardigheid is gemeten. In paragraaf 5.3 kwam naar voren dat deelnemers met lagere welzijnsscores opvallend vaak zeer tevreden zijn over hun eigen taalvaardigheid. Dit staat haaks op eerder onderzoek, waarin beperkte taalvaardigheid juist geassocieerd wordt met lager welzijn, bijvoorbeeld in de vorm van verhoogde stress, somberheid of gevoelens van sociale uitsluiting (Kjøllesdal et al., 2023; Schachter et al., 2012). Tegelijkertijd is beargumenteerd dat deze zelfbeoordeling mogelijk geen betrouwbare maatstaf is voor daadwerkelijke taalvaardigheid (Clarke & Isphording, 2017). Daarom is aanvullend onderzocht of vergelijkbare patronen zichtbaar zijn in andere taalgerelateerde vragen uit de vragenlijst.

De vragenlijst bevat 8 items waarin deelnemers worden gevraagd of zij bepaalde handelingen in het Nederlands kunnen uitvoeren, zoals een brood bestellen bij de bakker, iets uitleggen aan een arts, een brief van de gemeente lezen of een zakelijk gesprek voeren. Van deze acht items bleek slechts bij één vraag sprake van een significant verschil tussen de clusters: het vermogen om een zakelijk gesprek te voeren in het Nederlands (*Fisher's exact*, $p = .040$). Opvallend genoeg gaven deelnemers in cluster 2 (met lagere welzijnsscores) hierbij vaker aan dit volledig te kunnen, vergeleken met deelnemers in cluster 1. Voor de overige items werden geen significante verschillen gevonden tussen de clusters, al rapporteerden deelnemers uit cluster 2 wel vaker dat zij bepaalde handelingen goed in het Nederlands konden uitvoeren.

Deze bevindingen sluiten aan bij het eerder geobserveerde patroon, waarin deelnemers met lagere welzijnsscores positiever oordelen over hun eigen taalvaardigheid dan verwacht wordt op basis van de literatuur (Kjøllesdal et al., 2023; Schachter et al., 2012). Een mogelijke verklaring voor dit verschil is dat ook deze taalitems nog steeds subjectieve metingen zijn. Hoewel de vragen concreter zijn geformuleerd dan de algemene tevredenheidsvraag, blijven het zelfrapportages. Ze meten niet de feitelijke taalvaardigheid, maar hoe deelnemers hun eigen vaardigheid inschatten in specifieke situaties. Ook deze uitkomsten zijn daardoor gevoelig voor overschatting of onderschatting (Clarke & Isphording, 2017).

De tweede gevoeligheidsanalyse onderzoekt of de welzijnspatronen die eerder bij $k = 2$ en $k = 3$ zijn gevonden ook standhouden bij een alternatieve clusteroplossing met $k = 4$. Zoals besproken in paragraaf 5.1 is $k = 2$ methodologisch het meest verdedigbaar, terwijl $k = 3$ aanvullende nuance biedt. De oplossing met $k = 4$ dient in deze context als

gevoeligheidsanalyse: een extra controle op de robuustheid van de geobserveerde patronen in de welzijnsverdeling.

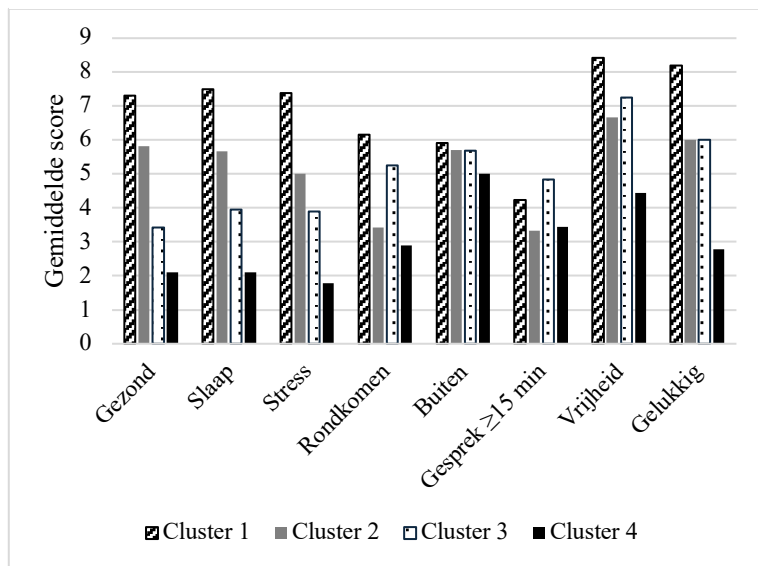
Figuur 7a toont de gemiddelde score per welzijnsvariabele voor elk van de vier clusters. Net als bij de eerdere oplossingen is er sprake van duidelijke verschillen in welzijnsniveaus tussen clusters. Cluster 1 vertoont de hoogste gemiddelde scores op vrijwel alle dimensies, gevolgd door clusters 2 en 3. Cluster 4 laat het meest kwetsbare profiel zien, met de laagste scores op bijna alle welzijnsvariabelen. Dit patroon bevestigt de fundamentele tweedeling die ook bij $k = 2$ zichtbaar was, waarbij een deel van de deelnemers structureel het laagst scoort op alle welzijnsdimensies.

Opvallend is dat de gelaagdheid bij $k = 4$ nog iets verder wordt uitgesplitst dan bij $k = 3$. Zo lijken clusters 2 en 3 beide ‘middenclusters’ te vormen, maar met verschillende accenten. Cluster 2 scoort hoger op gezondheid, slaapkwaliteit en stressniveau, terwijl cluster 3 hoger scoort op financiële gezondheid, sociale interactie en vrijheid. Deze verdeling sluit aan bij de resultaten van $k = 3$ en suggereert dat ‘multiproblematiek’ niet bij alle deelnemers in gelijke mate of vorm voorkomt. Terwijl één cluster nog steeds te maken heeft met een breed welzijnstekort en een ander overwegend positief scoort, zijn er in dit geval twee middenclusters waarin problemen op sommige dimensies groter zijn dan op andere dimensies.

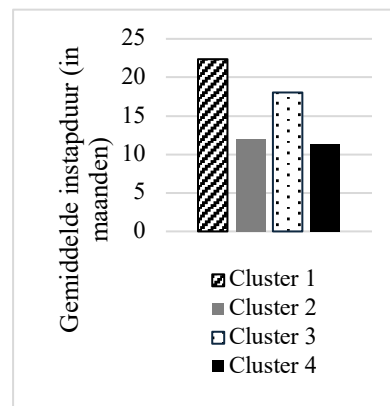
In Figuur 7b is daarnaast de gemiddelde instapduur weergegeven voor elk cluster bij $k = 4$. Ook hier is het patroon grotendeels in lijn met eerdere bevindingen: deelnemers met het hoogste welzijn (cluster 1) hebben gemiddeld de langste instapduur, terwijl de deelnemers met het laagste welzijn (cluster 4) de kortste duur van deelname rapporteren. Dit verschil is statistisch significant ($\chi^2(3) = 9,55, p = .023$) en ondersteunt de eerder geformuleerde hypothese dat deelname aan de instapeconomie positief samenhangt met welzijn.

Samenvattend sluiten deze uitkomsten aan bij de hoofdpatronen die ook zichtbaar waren bij de eerdere clusteroplossingen met $k = 2$ en $k = 3$. De fundamentele kloof tussen groepen met hoge en lage welzijnsuitkomsten blijft bestaan, terwijl de extra clusters in $k = 4$ een verdere verfijning bieden van de gelaagdheid binnen de middenprofielen. Dit versterkt het beeld dat ‘multiproblematiek’ zich in uiteenlopende vormen manifesteert en niet als één homogeen profiel moet worden benaderd.

Figuur 7: Welzijnspatronen en gemiddelde instapduur voor $k = 4$.

Figuur 7a: Gemiddelde score op welzijnsvariabelen voor $k = 4$.

Figuur 7b: Gemiddelde instapduur per cluster (in maanden) voor $k = 4$.

6. Conclusie

Dit onderzoek had als doel om welzijnsprofielen te identificeren onder deelnemers aan de Haagse instapeconomie, en na te gaan in hoeverre deze profielen samenhangen met sociaaleconomische achtergrondkenmerken en deelname aan het programma. De clusteranalyse toont aan dat er duidelijke welzijnsverschillen bestaan onder de deelnemers aan de instapeconomie. Een substantieel deel van de deelnemers ervaart structureel lage welzijnsscores op vrijwel alle domeinen. Dit profiel weerspiegelt het idee van ‘multiproblematiek’ zoals beschreven in de literatuur: een stapeling van problemen op verschillende levensdomeinen die onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden en elkaar versterken (Reinhoudt-den Boer et al., 2021).

Tegelijk suggereren de bevindingen dat ‘multiproblematiek’ zich niet manifesteert als één homogeen profiel, maar dat het ook in mildere of specifiekere vormen kan voorkomen. De clusteranalyse bij $k = 3$ toont aan dat er naast een groep met een breed welzijnstekort en een groep die overwegend positief scoort, ook een gemengde groep bestaat waarin problemen op sommige vlakken groter zijn dan op andere vlakken. Zo kan het zijn dat deze groep ondanks minder gunstige gezondheidspercepties actiever deelneemt aan het dagelijks leven. Dit sluit aan bij de eerder veronderstelde gelaagdheid binnen ‘multiproblematiek’ zoals besproken in het theoretisch kader (Bijkerk & Otto, 2025; Åslund et al., 2014; Vrooman et al., 2023).

Sociaaleconomische factoren blijken in beperkte mate samen te hangen met deze welzijnsprofielen, in tegenstelling tot de vooraf opgestelde hypothesen op basis van de bestaande literatuur. Alleen de gezinssituatie suggereert een duidelijk patroon: deelnemers zonder partner, al dan niet met kinderen, komen vaker voor in het cluster met lage welzijnsscores. Dit sluit aan bij literatuur over de ‘second shift’ die werkende ouders ervaren in de dubbele belasting van betaald werk en zorgtaken thuis (Hochschild & Machung, 1989). Andere kenmerken, zoals geslacht, opleidingsniveau, taalvaardigheid en leeftijd, lieten geen systematische verschillen zien.

Langere deelname lijkt daarentegen wel geassocieerd met hogere welzijnsscores wat in lijn is met de verwachtingen op basis van het latente deprivatiemodel van Jahoda (1982), het vitaminemodel van Warr (1987) en de agency-theorie van Fryer (1986). Deze theorieën stellen

dat werk niet alleen een bron van inkomen is, maar ook bijdraagt aan welzijn via structuur, zingeving, autonomie en sociale verbondenheid. De bevindingen suggereren dat deze psychologische functies van werk ook opgaan voor laagdrempelige vormen van werk, zoals het instapwerk binnen de instapeconomie. Daarmee breidt dit onderzoek de toepasbaarheid van deze klassieke arbeidstheorieën uit naar nieuwe vormen van participatie.

De gevoeligheidsanalyses bevestigen de robuustheid van deze patronen. Zowel de oplossing met drie als vier clusters laten vergelijkbare welzijnsstructuren zien, waarbij de tweedeling tussen deelnemers met lage en hoge welzijnsscores overeind blijft. De aanvullende clusters bieden bovendien inzicht in de gemengde welzijnsprofielen. Deze bevindingen versterken het theoretisch inzicht dat welzijn sterk kan verschillen binnen sociaal kwetsbare groepen, ook wanneer de financiële omstandigheden vergelijkbaar zijn (Bijkerk & Otto, 2025; Åslund et al., 2014; Vrooman et al., 2023).

Samenvattend laat dit onderzoek zien dat het zinvol is om binnen sociaal beleid niet uit te gaan van één standaardprofiel van ‘de bijstandsgerechtigde met multiproblematiek’. In plaats daarvan vraagt de interne diversiteit binnen deze doelgroep om een gedifferentieerde aanpak, waarin ruimte is voor maatwerk en aandacht voor welzijn in brede zin. Juist door die variatie is het van belang dat bijstandsgerechtigden in een veilige en flexibele omgeving kunnen werken aan herstel op meerdere levensdomeinen tegelijk. Daarbij verdient met name de positie van alleenstaande ouders extra aandacht, aangezien deze groep in dit onderzoek vaker voorkomt in het profiel met lage welzijnsscores.

De instapeconomie biedt een passend kader waarin dergelijke maatwerkbenaderingen al in de praktijk worden gebracht. Het instapwerk draagt bij aan structuur, sociale contacten en zingeving, en vormt daarmee een opstap naar hoger welzijn, ook voor mensen voor wie regulier werk nog te ver weg is. Door welzijn, en niet werk, als vertrekpunt te nemen, sluit de instapeconomie beter aan bij de realiteit van sociaal kwetsbare groepen dan veel traditionele participatieprogramma’s. Daarom is het essentieel om de instapeconomie blijvend te ondersteunen en waar mogelijk uit te breiden als beleidsinstrument dat mensen de ruimte biedt om, in hun eigen tempo en onder begeleiding, te werken aan welzijn.

7. Discussie

Deze discussie reflecteert op de belangrijkste bevindingen uit de analyse en bespreekt de methodologische beperkingen en implicaties daarvan.

Een belangrijke bevinding is dat gezinssituatie in dit onderzoek het enige sociaaleconomische kenmerk is dat significant samenhangt met de welzijnsprofielen. Dit benadrukt dat alleenstaande ouders mogelijk met extra structurele belemmeringen te maken hebben. In de open antwoorden op de vraag “*wat voor hulp heb je nodig?*” noemen deelnemers meermaals kinderopvang als knelpunt. Ook in recent beleidsonderzoek wordt gesignaleerd dat toegankelijke kinderopvang, vooral voor mensen zonder recht op kinderopvangtoeslag, een structurele barrière vormt voor maatschappelijke participatie (Van Echtelt, 2024; BZK, 2024). Zulke inzichten maken duidelijk dat effectieve ondersteuning bij participatietrajecten niet alleen draait om motivatie of begeleiding, maar ook om het wegnemen van concrete belemmeringen in de leefomgeving. Zo biedt de gemeente Den Haag bijvoorbeeld taallessen aan waarbij tegelijkertijd kinderopvang wordt aangeboden.

Om de resultaten goed te kunnen interpreteren, is het daarnaast belangrijk om rekening te houden met enkele methodologische beperkingen van dit onderzoek. Een eerste beperking van dit onderzoek betreft de betrouwbaarheid van de dataverzameling. De vragenlijsten zijn grotendeels in groepsverband afgenomen, vaak in aanwezigheid van een coördinator en soms met ondersteuning van een vertaler. Bij Stichting Wijk vol Waarde zijn er veel deelnemers met een migratieachtergrond die beperkt Nederlands spreken. In deze gevallen werden de vragen mondeling vertaald, terwijl de antwoorden in het Nederlands werden genoteerd door de onderzoekers. Deze setting vergroot het risico op sociaal wenselijke antwoorden (social desirability bias), wat kan leiden tot een overschatting van ervaren welzijn (Nederhof, 1985). Dit risico geldt overigens ook voor de individueel ingevulde vragenlijsten, omdat vrijwel alle variabelen in dit onderzoek zijn gebaseerd op zelfrapportage. Zoals in paragraaf 5.5 besproken, geldt dit in het bijzonder voor de zelfgerapporteerde taalvaardigheid, die sterk kan afwijken van objectieve taalbeheersing.

Een tweede methodologische beperking is de beperkte operationalisatie van sociaaleconomische achtergrondkenmerken. Zo is er in dit onderzoek geen directe informatie verzameld over migratieachtergrond. Het land van opleiding is gebruikt als benadering, maar dit is slechts een ruwe proxy en geeft geen informatie over herkomst, verblijfsduur of culturele oriëntatie. Vervolgonderzoek zou baat hebben bij een meer verfijnde migratievariabele om verschillen binnen migratieachtergronden beter te begrijpen.

Daarnaast zijn in dit onderzoek uitsluitend gesloten vragen geanalyseerd. De vragenlijst bevatte echter ook open vragen die waardevolle context geven bij de scores op welzijnsvariabelen. Uit antwoorden blijkt bijvoorbeeld dat deelnemers het ‘uitbreiden van hun sociale kring’ vaak noemen als motivatie om deel te nemen, en dat jobcoaches of medewerkers van de stichting regelmatig worden genoemd als mensen bij wie men terecht kan voor hulp. Deze kwalitatieve toelichtingen bieden een waardevolle inkijk in de beleavingswereld van deelnemers en geven inzicht in de betekenis die deelnemers zelf geven aan hun situatie, en kunnen helpen om welzijnsscores in context te plaatsen. Deze toelichtingen zouden in vervolgonderzoek gebruikt kunnen worden om de interpretatie van de clusters te verdiepen, bijvoorbeeld via mixed-methods benaderingen (Johnson & Onwuegbuzie, 2004).

Een andere methodologische beperking van dit onderzoek is het cross-sectionele karakter, wat inhoudelijk betekent dat geen uitspraken kunnen worden gedaan over causale verbanden of veranderingen in welzijn over tijd. Hoewel in de dataset informatie beschikbaar is over twee meetmomenten (2024 en 2025), is er per deelnemer slechts één meting meegenomen. Deze keuze werd gemaakt om de onafhankelijkheid van observaties te waarborgen in de clusteranalyse. Hierdoor is het echter niet mogelijk om uitspraken te doen over causale verbanden tussen deelname en welzijn. De bevinding dat langere deelname aan de instapeconomie gepaard gaat met hogere welzijnsscores moet dan ook voorzichtig worden geïnterpreteerd. In vervolgonderzoek zou het interessant zijn om longitudinale data-analyse toe te passen om te onderzoeken of, en hoe, welzijnsprofielen zich over de tijd ontwikkelen. Een specifiek aandachtspunt hierbij is of deelnemers van cluster wisselen bij een tweede meting, en welke factoren die verandering verklaren. Longitudinale analysemethoden, zoals mixed models, kunnen bijdragen aan inzicht in de ontwikkeling van welzijn op individueel niveau (Singer & Willett, 2003). Zonder longitudinaal inzicht blijft onduidelijk of deelname aan de instapeconomie bijdraagt aan verbetering van welzijn, of dat mensen met hoger welzijn eerder geneigd zijn langer deel te nemen.

Tot slot verdient ook de keuze voor het aantal clusters kritische reflectie. Hoewel de Calinski–Harabasz-index $k = 2$ als statistisch optimaal aanduidde, blijft de keuze voor k tot op zekere hoogte interpretatief (Vogel & Wong, 1979; Kaufman & Rousseeuw, 1990). De gevoeligheidsanalyses met $k = 3$ en $k = 4$ laten zien dat de kernpatronen robuust zijn, maar ook dat alternatieve clusterings aanvullende inzichten kunnen opleveren over de gelaagdheid van ‘multiproblematiek’. Vervolgonderzoek zou daarom baat hebben bij het combineren van clustering met kwalitatieve duiding, om de betekenis van de gevonden profielen beter te begrijpen.

Vervolgonderzoek is nodig om de gevonden patronen in dit onderzoek beter te begrijpen en verder te onderbouwen. De bevinding dat gezinssituatie in dit onderzoek samenhangt met welzijnsprofielen suggereert dat alleenstaande ouders mogelijk structurele belemmeringen ervaren in hun deelname aan participatieprogramma's, zoals het ontbreken van toegankelijke kinderopvang. Tegelijkertijd laten de methodologische beperkingen zien dat verdere verfijning nodig is om deze patronen scherper in beeld te brengen, bijvoorbeeld door het gebruik van meer genuanceerde migratievariabelen, het combineren van kwalitatieve en kwantitatieve data en het toepassen van longitudinale analysemethoden. Vervolgonderzoek verdiept niet alleen het academisch inzicht in de gelaagdheid van ‘multiproblematiek’, maar biedt ook aanknopingspunten om beleid beter af te stemmen op de uiteenlopende behoeften van mensen in de bijstand.

Literatuurlijst

- Bijkerk, S., & Raspe, O. (2025). Brede welvaartslens biedt nieuw zicht op ongelijkheid. *Economisch Statistische Berichten*, 110(4841), 32–35. Geraadpleegd op 6 mei 2025 via: <https://esb.nu/bredere-welvaartslens-biedt-nieuw-zicht-op-ongelijkheid/>
- Binkhorst, J. (2021). *Eindrapport lokaal & integraal werken aan participatie*. Hogeschool Utrecht en Movisie. Geraadpleegd op 6 mei 2025 via: <https://www.movisie.nl/sites/default/files/202104/Rapport%20Lokaal%20en%20integraal%20werken.pdf>
- Caliński, T., & J. Harabasz. (1974). A dendrite method for cluster analysis. *Communications in Statistics*, 3, 1–27. <https://doi.org/10.1080/03610927408827101>
- Carroll, N. (2007). Unemployment and psychological well-being. *The Economic Record*, 83(262), 287–302. <https://doi.org/10.1111/j.1475-4932.2007.00415.x>
- CBS. (2018). *Monitor brede welvaart 2018*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- CBS. (2023). *Monitor brede welvaart & de Sustainable Development Goals 2023*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Clarke, A., & Isphording, I. E. (2017). Language barriers and immigrant health. *Health Economics*, 26(6), 765–778. <https://doi.org/10.1002/hec.3358>
- Creed, P. A., & Watson, T. (2003). Age, gender, psychological wellbeing and the impact of losing the latent and manifest benefits of employment in unemployed people. *Australian Journal of Psychology*, 55(2), 95–103. <https://doi.org/10.1080/00049530412331312954>
- De Jonge, A. (2022a, februari 18). Succesvolle Haagse proef met ‘instapwerk’. *Binnenlands bestuur*. Geraadpleegd op 8 april 2025, via <https://www.binnenlandsbestuur.nl/sociaal/haagse-college-blij-met-instapeconomie>

- De Jonge, A. (2022b, april 22). Banen zonder drempels. *Binnenlands bestuur*. Geraadpleegd Op 6 mei 2025, via [https://www.binnenlandsbestuur.nl/sociaal/haags-bijstandsexperiment-levert maatwerk](https://www.binnenlandsbestuur.nl/sociaal/haags-bijstandsexperiment-levert-maatwerk)
- Doove, S., Dill, A., Joosten, M., Rouw, B. (2018). *Uitstroom uit de langdurige bijstand*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Eurostat. (2023). *Subjective well-being statistics*. European Commission. Geraadpleegd op 23 april 2025 via: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Subjective_well-being_-_statistics
- Everitt, B. S., Landau, S., Leese, M., & Stahl, D. (2011). *Cluster analysis* (5th Edition). Newark: Wiley.
- Folbre, N. (2006). Measuring care: Gender, empowerment, and the care economy. *Journal of Human Development*, 7(2), 183–199. <https://doi.org/10.1080/14649880600768512>
- Gedikli, C., Miraglia, M., Connolly, S., Bryan, M., & Watson, D. (2023). The relationship between unemployment and wellbeing: An updated meta-analysis of longitudinal evidence. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 32(1), 128–144. <https://doi.org/10.1080/1359432X.2022.2106855>
- Gemeente Den Haag (2022a). *Werkoffensief +500*. Den Haag: Gemeente Den Haag.
- Gemeente Den Haag (2022b). *Pilot evaluatie van de instapeconomie*. Den Haag: Gemeente Den Haag.
- Hennecke, J. (2024). The independent woman—locus of control and female labor force participation. *Review of Economics of the Household*, 22(1), 329–357. <https://doi.org/10.1007/s11150-023-09650-0>

- Heyne, S., & Voßemer, J. (2023). Gender, unemployment, and subjective well-being: Why do women suffer less from unemployment than men? *European Sociological Review*, 39(2), 301–316. <https://doi.org/10.1093/esr/jcac030>
- Hochschild, A., & Machung, A. (1989). *The second shift: Working parents and the revolution at home*. New York: Viking Penguin.
- Hržica, G., Kosutar, S., & Poropat Jeletić, N. (2024). The relationship between self assessment of language proficiency and measures of lexical diversity and syntactic complexity: evidence from bilingual speakers of Italian in Croatia. *Frontiers in Communication*. <https://doi.org/10.3389/fcomm.2024.1371126>
- Jahoda, M. (1982). *Employment and unemployment: A social-psychological analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Johnson, R. B., & Onwuegbuzie, A. J. (2004). Mixed methods research: A research paradigm whose time has Come. *Educational Researcher*, 33(7), 14–26. <https://doi.org/10.3102/0013189X033007014>
- Kabinet-Schoof (2024). *Regeerprogramma. Uitwerking van het hoofdlijnenakkoord door het kabinet*. Den Haag: Rijksoverheid.
- Kaufman, L., & P. J. Rousseeuw. 1990. *Finding groups in data: An introduction to cluster analysis*. New York: Wiley.
- Kjøllestad, M. K., Gerwing, J., & Indseth, T. (2023). Proficiency in the Norwegian language and self-reported health among 12 immigrant groups in Norway: A cross-sectional study. *Scandinavian Journal of Public Health*, 51(3), 363–370. <https://doi.org/10.1177/14034948211025158>
- Knabe, A., Schöb, R., & Weimann, J. (2016). Partnership, gender, and the well-being cost of unemployment. *Social Indicators Research*, 129(3), 1255–1275. <https://doi.org/10.1007/s11205-015-1167-3>

- Luque, A., Koronkiewicz, B., Issa, B., Faretta-Stutenberg, M., & Bowden, H. W. (2025). Ecological validity and inclusivity in heritage bilingualism research: Examining objective and subjective Spanish proficiency assessments and language experience factors. *Frontiers in Language Sciences*, 3. <https://doi.org/10.3389/flang.2024.1400587>
- MacKay, D. (2003). *Information theory, inference and learning algorithms*. Cambridge: Cambridge University Press. 284–292.
- McKee-Ryan, F. M., Song, Z., Wanberg, C. R., & Kinicki, A. J. (2005). Psychological and physical well-being during unemployment: A meta-analytic study. *Journal of Applied Psychology*, 90(1), 53–76. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.90.1.53>
- Milligan, G. W., & Cooper, M. C. (1985). An examination of procedures for determining the number of clusters in a data set. *Psychometrika*, 50(2), 159–179. <https://doi.org/10.1007/BF02294245>
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2022). *Nationaal programma Leefbaarheid en Veiligheid*. Geraadpleegd op 9 mei 2025, via <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2022/07/01/nationaal-programma-leefbaarheid-en-veiligheid>
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2024). *Regio Deal Den Haag Zuidwest II*. Geraadpleegd op 9 mei 2025, via <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2024/xx/xx/regiodeal-den-haag-zuidwest-ii>
- Nederhof, A. J. (1985). Methods of coping with social desirability bias: A review. *European Journal of Social Psychology*, 15(3), 263–280. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2420150303>
- OECD (2013). *How's life? 2013: Measuring well-being*. Parijs: Organisation for Economic Co-operation and Development.

- Ottaviani, F. (2024). Sustainable well-being indicators and public policy: A cluster analysis. *The Forum for Social Economics*, 53(1), 89–100.
<https://doi.org/10.1080/07360932.2022.2152850>
- Pleijers, A., & de Vries, R. (2021). *Invulling praktisch en theoretisch opgeleiden: Een bruikbaar alternatief voor de huidige indeling van onderwijsniveau?* Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 4 juni via: [https://www.cbs.nl/nl/nl/longread/discussion-papers/2021/invulling praktisch-en-theoretisch opgeleiden?onepage=true#c-Referenties](https://www.cbs.nl/nl/nl/longread/discussion-papers/2021/invulling-praktisch-en-theoretisch-opgeleiden?onepage=true#c-Referenties)
- Reinhoudt-den Boer, L., Huijsman, R., & van Wijngaarden, J. (2021). Dreaming the impossible dream? An exploratory study on the expectations of Dutch clients with multiple problems concerning the co-production of public services. *Health & Social Care in the Community*, 29(6), e240–e248. <https://doi.org/10.1111/hsc.13346>
- Scariano, S. M., & Davenport, J. M. (1987). The effects of violations of independence assumptions in the one-way ANOVA. *The American Statistician*, 41(2), 123–129.
<https://doi.org/10.1080/00031305.1987.10475459>
- Schachter, A., Kimbro, R. T., & Gorman, B. K. (2012). Language proficiency and health status: Are bilingual immigrants healthier? *Journal of Health and Social Behavior*, 53(1), 124–145. <https://doi.org/10.1177/0022146511420570>
- Sen, A. (1999). *Development as freedom*. Oxford: Oxford University Press.
- Singer, J. D., & Willett, J. B. (2003). *Applied longitudinal data analysis: Modeling change and event occurrence*. Oxford: Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195152968.001.0001>
- Sociale Kaart Den Haag. (z.d.). *Werken bij een wijkbedrijf*. Geraadpleegd op 6 mei 2025, via <https://socialekaartdenhaag.nl/ak-assistance/werken-bij-een-wijkbedrijf/>
- Sparks, D. N. (1973). Algorithm as 58: Euclidean cluster analysis. *Applied Statistics*, 22(1), 126–130. <https://doi.org/10.2307/2346321>

- Stiglitz, J. E., Sen, A., & Fitoussi, J. P. (2009). *Report by the Commission on the measurement of economic performance and social progress*. European Commission.
Geraadpleegd op 6 mei via:
https://www.economie.gouv.fr/files/finances/presse/dossiers_de_presse/090914mesure_perf_eco_progres_social/synthese_ang.pdf
- Tausendfreund, T., Knot-Dickscheit, J., Schulze, G. C., Knorth, E. J., & Grietens, H. (2016). Families in multi-problem situations: Backgrounds, characteristics, and care services. *Child & Youth Services*, 37(1), 4–22. <https://doi.org/10.1080/0145935X.2015.1052133>
- Umargono, E., Suseno, J. E., & Gunawan, S. K. V. (2020). K-means clustering optimization using the elbow method and early centroid determination based on mean and median formula. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 474, 121–129. <https://doi.org/10.2991/assehr.k.200827.032>
- Van der Meer, P. H. (2014). Gender, unemployment and subjective well-being: Why being unemployed is worse for men than for women. *Social Indicators Research*, 115, 23–44. <https://doi.org/10.1007/s11205-012-0207-5>
- Van Echtelt, P., Dinmohamed, S., Eggink, E., Schyns, P. (2024). *Vertrouwen in de bijstand*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Van Echtelt, P., Eggink, E., Sadiraj, K. (2023). *Een brede blik op bijstand*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Van Echtelt, P., Sadiraj, K., Hoff, S., Muns, S., Karpinska, K., Das, D., & Versantvoort, M. (2019). *Eindevaluatie van de Participatiewet*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Van den Enden, T., Booijink, M., & Keuzenkamp, S. (2019). *De effectiviteit van de PiëzoMethodiek*. Movisie. Geraadpleegd op 8 mei 2025 via:
<https://www.movisie.nl/sites/default/files/2019-03/Eindrapportage-De-effectiviteit-van-de-Pi%C3%ABzoMethodiek.pdf>

- Vattani, A. (2011). K-means requires exponentially many iterations even in the plane. *Discrete & Computational Geometry*, 45(4), 596–616. <https://doi.org/10.1007/s00454-011-9340-1>
- Vogel, M. A., & Wong, A. K. C. (1979). PFS clustering method. *IEEE Transactions on Pattern Analysis and Machine Intelligence*, PAMI-1(3), 237–245. <https://doi.org/10.1109/TPAMI.1979.4766919>
- Vrooman, C., Boelhouwer, J., Iedema, J., van der Torre, A. (2023). *Eigentijdse ongelijkheid: De postindustriële klassenstructuur op basis van vier typen kapitaal*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- WRR (2020). *Het betere werk: De nieuwe maatschappelijke opdracht*. Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.
- WRR (2017). *Goede zaken: Naar een grotere maatschappelijke bijdrage van ondernemingen*. Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.
- Warr, P. (1987). *Work, unemployment, and mental health*. Oxford: Oxford University Press.

Appendix A

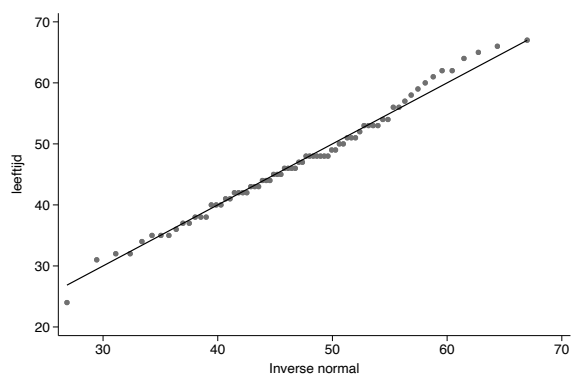
Tabel A1.

Shapiro–Wilk Test voor normaliteit van leeftijd per cluster ($k = 2$).

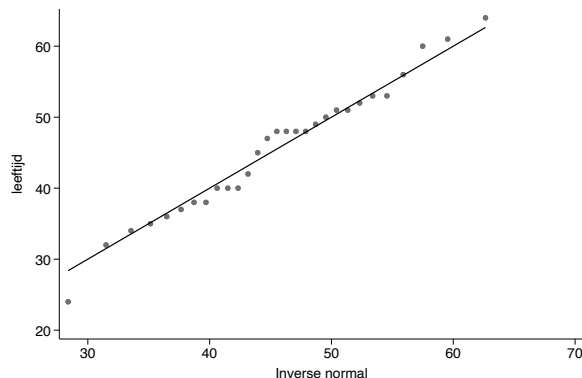
Cluster	n	W	V	z	p -waarde
Totaal	72	0,99	0,62	-1,042	.851
Cluster 1	29	0,984	0,499	-1,433	.924
Cluster 2	43	0,969	1,289	0,536	.296

Noot. Resultaten van de Shapiro–Wilk toets op normaliteit voor de variabele *leeftijd*, uitgevoerd op het totaal en per cluster ($k = 2$). Een p -waarde $> 0,05$ duidt op geen significante afwijking van normaliteit.

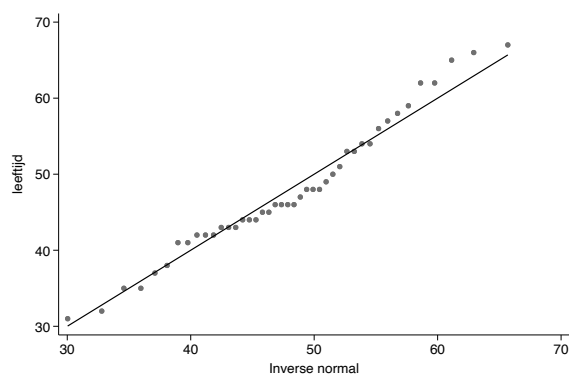
Figuur A1: QQ-plots van de variabele leeftijd ($k = 2$).

Figuur A1.1: QQ-plot van de variabele leeftijd (totaal).

Figuur A1.2: QQ-plot van de variabele leeftijd ($k2 = 1$).

Figuur A1.3: QQ-plot van de variabele leeftijd ($k2 = 2$).

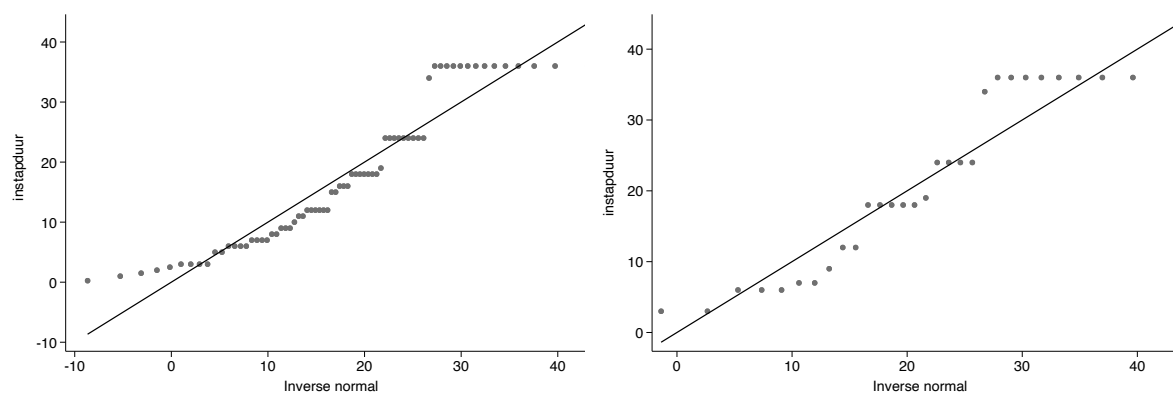
Tabel A2.

Shapiro–Wilk Test voor normaliteit van instapduur per cluster ($k = 2$).

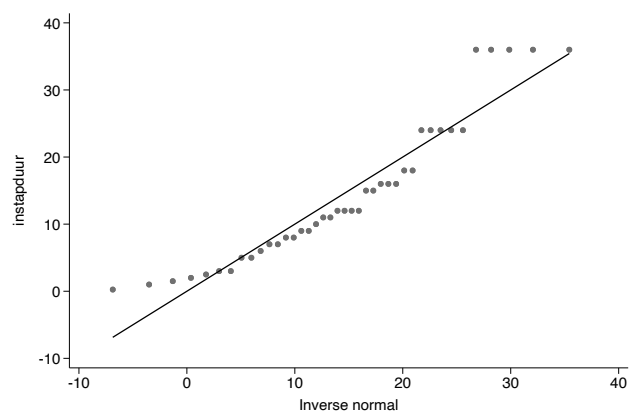
Cluster	n	W	V	z	p -waarde
Totaal	70	0,957	2,617	2,09	.018
Cluster 1	30	0,979	0,666	−0,84	.799
Cluster 2	40	0,94	2,39	1,83	.033

Noot. Resultaten van de Shapiro–Wilk toets op normaliteit voor de variabele *instapduur*, uitgevoerd op het totaal en per cluster ($k=2$). Een p -waarde $> 0,05$ duidt op geen significante afwijking van normaliteit.

Figuur A2: QQ-plots van de variabele instapduur ($k = 2$).

Figuur A2.1: QQ-plot van de variabele instapduur (totaal). Figuur A2.2: QQ-plot van de variabele instapduur ($k2 = 1$).

Figuur A2.3: QQ-plot van de variabele instapduur ($k2 = 2$).

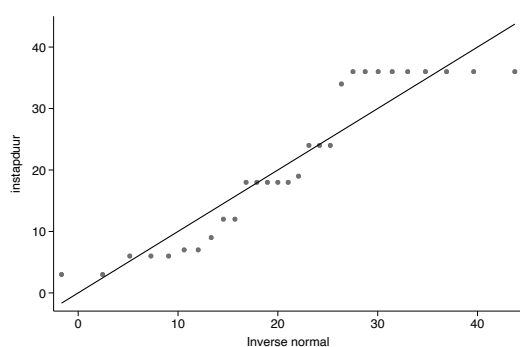
Tabel A3.

Shapiro–Wilk Test voor normaliteit van instapduur per cluster ($k = 3$).

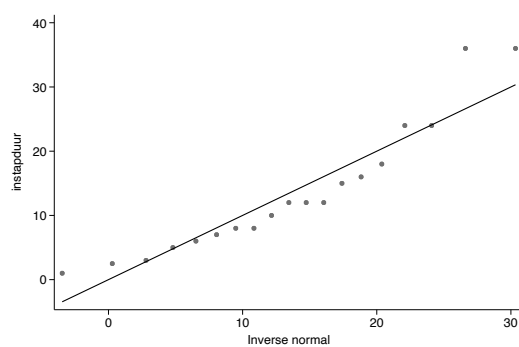
Cluster	n	W	V	z	p -waarde
Totaal	70	0,957	2,617	2,09	.018
Cluster 1	29	0,976	0,733	−0,64	.739
Cluster 2	19	0,905	2,169	1,56	.060
Cluster 3	22	0,969	0,795	−0,47	.679

Noot. Resultaten van de Shapiro–Wilk toets op normaliteit voor de variabele *instapduur*, uitgevoerd op het totaal en per cluster ($k=3$). Een p -waarde $> 0,05$ duidt op geen significante afwijking van normaliteit.

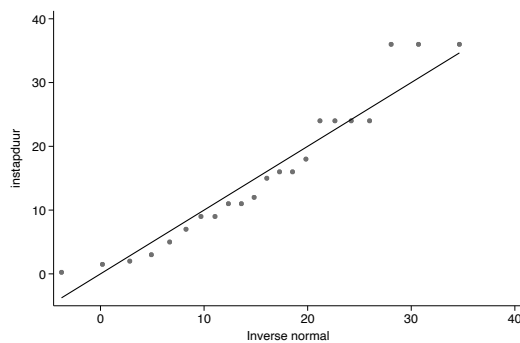
Figuur A3: QQ-plots van de variabele instapduur ($k = 3$).

Figuur A3.1: QQ-plot van de variabele instapduur ($k3 = 1$).

Figuur A3.2: QQ-plot van de variabele instapduur ($k3 = 2$).

Figuur A3.3: QQ-plot van de variabele instapduur ($k3 = 3$).

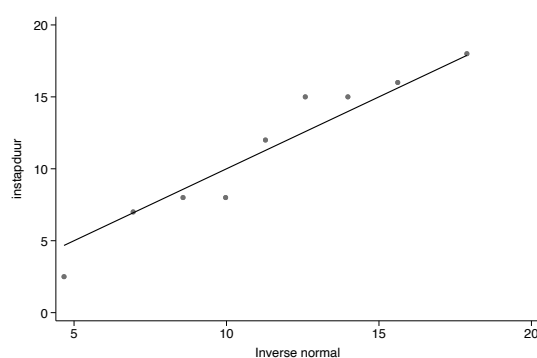
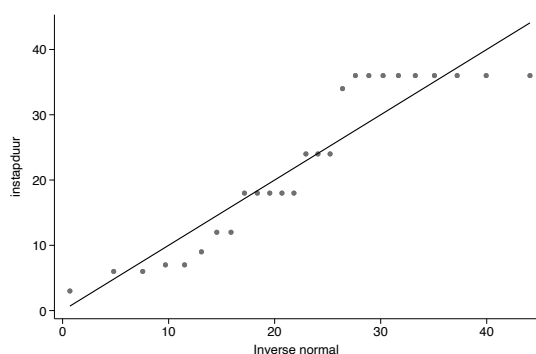
Tabel A4.

Shapiro–Wilk Test voor normaliteit van instapduur per cluster ($k = 4$).

Cluster	n	W	V	z	p -waarde
Totaal	70	0,957	2,617	2,09	.018
Cluster 1	26	0,974	0,738	−0,62	.733
Cluster 2	18	0,905	2,095	1,48	.069
Cluster 3	17	0,989	0,23	−2,93	.998
Cluster 4	9	0,942	0,85	−0,27	.604

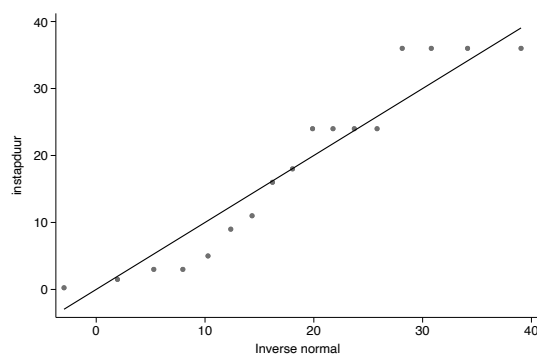
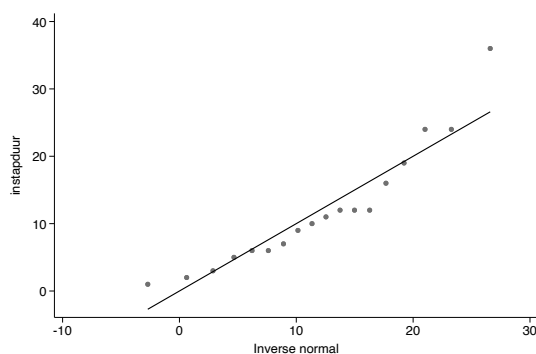
Noot. Resultaten van de Shapiro–Wilk toets op normaliteit voor de variabele *instapduur*, uitgevoerd op het totaal en per cluster ($k = 2$). Een p -waarde $> 0,05$ duidt op geen significante afwijking van normaliteit.

Figuur A4: QQ-plots van de variabele instapduur ($k = 4$).

Figuur A4.1: QQ-plot van de variabele instapduur ($k4 = 1$).

Figuur A4.2: QQ-plot van de variabele instapduur ($k4 = 2$).

Figuur A4.3: QQ-plot van de variabele instapduur ($k4 = 3$).

Figuur A4.4: QQ-plot van de variabele instapduur ($k4 = 4$).